

Σμιόλικας

ΤΑ ΧΩΡΙΑ

ΤΗΣ ΛΑΚΚΑΣ ΑΨΟΥ

ΚΕΙΜΕΝΑ: ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ, ΦΩΤ.: ANNA ΚΑΛΑΤΤΖΗ

Tο χρονικό αυτό αφιερώνεται στους γνωστούς αλλά και άγνωστους φίλους μας των χωριών της Λάκκας ΑΨού, που τόσα χρόνια τώρα κράτησαν πεισματικά, όχι μόνον την Ελληνικότητά τους αλλά και την αγάπη στον τόπο τους και παραμένουν σ' αυτόν, παρ' όλες τις κακουχίες και την αδιαφορία της Πολιτείας. Αφιερώνεται ακόμα σ' εκείνους τους Έλληνες, που, μέσα απ' αυτές τις σελίδες θα παρακινηθούν να επισκεφθούν αυτή τη γωνιά της πατρίδας μας.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι κάποιες φορές, που οι πληροφορίες δεν είν' απαραίτητες. Ούτε οι χάρτες. Βλέπεις απλά μια πινακίδα κι αποφασίζεις να την ακολουθήσεις. Οδηγός σου η διαίσθηση κι η λαχτάρα για το άγνωστο. Όπως εκείνο το μαγιάτικο απομεσήμερο στην Κόνιτσα, που η επιστροφή για την Θεσσαλονίκη δεν πέρασε μέσα απ' την γνωστή διαδρομή. Κι έγινε η αιτία να δουν τα μάτια μας μιαν Ελλάδα απρόσμενη, εκπληκτική.....

ΕΝΑ ΖΕΣΤΟ ΑΠΟΜΕΣΗΜΕΡΟ

Δεν πάνε πολλές μέρες που μπήκε ο Μάιος. Μαζί με τα λουλούδια και το μεγάλο της μέρας συνοδεύεται συχνά από ζέστη, σύννεφα, καταιγίδες. Στην πλατεία της Κόνιτσας εκείνο το απόγευμα ο καυτός λίβας είναι ανάμεικτος με υγρασία. Η παγωμένη μύρα στην σκιά των δέντρων μας ιδρώνει περισσότερο. Κι η Θεσσαλονίκη είναι πολύ μακριά ακόμα. Σχεδόν πέντε ώρες γνώριμες, ατελείωτες στροφές. Όλο και αναβάλλω την

απόφασή μου να ξεκινήσω.

-Παγιδευμένοι στην Κόνιτσα λοιπόν; σπάει τη σιωπή η Άννα. Που πάει η αγάπη σου για το τιμόνι;

Τι το ήθελε αυτό το τελευταίο; Παίρνω το βλέμμα μου απ' το κενό και ζωντανεύω στη στιγμή. Μπροστά μου το "COROLLA" ξεκουράζεται αμέριμνο στη σκιά μ' ορθάνοιχτα παράθυρα. Ένα ευτυχισμένο αυτοκίνητο, τίποτα δεν προμήνυε αυτό που θα συναντούσε.

-Εμπρός λοιπόν, ας δούμε τι κρύβεται πίσω απ' αυτά τα βουνά.

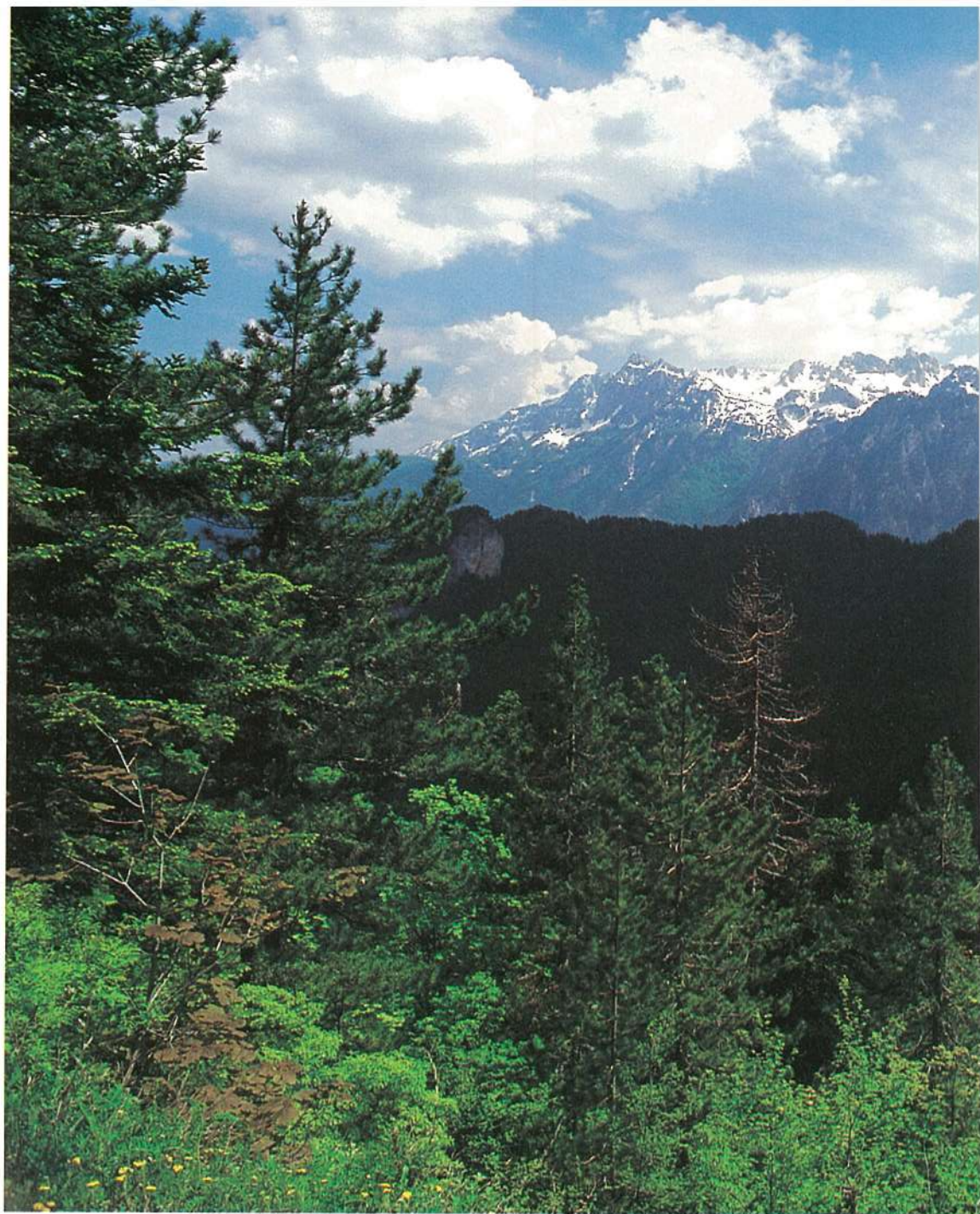
-Γιατί πάμε ανάποδα; ρωτάει η Άννα. Ξαναγυρίζουμε στα Γιάννενα;

Όχι, επιχειρούμε να επιστρέψουμε στην Θεσσαλονίκη μέσω Δίστρατου. Έχω την υποψία, πως πρέπει να συνδέεται με τα Γρεβενά. Άλλωστε είναι μόνον 48 χιλιόμετρα, σε μία ώρα θα 'μαστε εκεί.

Πολύ γρήγορα υπαναχωρώ στις προβλέψεις μου. Κλειστές στροφές, άγριος ανήφορος, δρόμος στενός, το αυτοκίνητο αρνείται πει-

Φαράγγι Αώου

Η κορυφογραμμή της Τύμφης, χιονισμένη τον Μάιο.

σματικά κάθε ταχύτητα πάνω από δευτέρα. Η Κόνιτσα όμως όσο ξεμακραίνει, γίνεται και πιο όμορφη. Το ίδιο κι ο κάμπος της με τα τρία φημισμένα ποτάμια του, τον Αώο, τον Σαραντάπορο και τον Βοϊδομάτη. Περήφανα κι

ανεξάρτητα όσο είναι στα φαράγγια τους, αδελφώνονται στον κάμπο και με κοινή ροή βγαίνουν απ' τα σύνορα της Ελλάδας, στην Αλβανία.

ΑΝΑΜΕΣΑ ΤΥΜΦΗ ΚΑΙ ΣΜΟΛΙΚΑ στη Φωκίδα, Αρκαδία

Χοντρές σταγόνες σκάζουν πάνω μας με πάταγο. Ένα μαύρο σύννεφο μας τυλίγει, χειμωνιάζει ξαφνικά, δεν βλέπουμε τίποτε. Η συνεχής ανάβαση σταματάει, πρέπει να 'μαστε σε κάποιον αυχένα, οπωσδήποτε πάνω

από τα 1000 μέτρα.

-Αρχίζω να νοσταλγώ τη ζεστούλα της Κόνιτσας, λέει η Άννα απογοητευμένη.

Εδώ και πολλή ώρα μου κάνει εντύπωση η απόλυτη μοναξιά. Καθώς βγήκαμε από την

Κόνιτσα, κανένα αυτοκίνητο δεν διασταυρώθηκε μαζί μας. Σταματάμε για λίγο στο πλάι του δρόμου και ρουφάμε με ηδονή τον υγρό, μυρωδάτο αέρα του δάσους. Τα σύννεφα πάνω απ' τα κεφάλια μας τρέχουν με μεγάλη ταχύτητα. Η βροχή όπως άρχισε ξαφνικά, έτσι απότομα σταματάει. Η ομίχλη διαλύεται, ο καιρός ξανοίγει. Ένας εκπληκτικός ορίζοντας αποκαλύπτεται στο βάθος, δεξιά μας. Στεφανωμένη με σύννεφα και διατηρώντας ακόμα τα τελευταία χιόνια της χρονιάς, η κορυφογραμμή της Τύμφης διαγράφεται στα 2.500 μέτρα με απίστευτη ομορφιά. Ο ήλιος με τη σειρά του βρίσκει μια μικρή δίοδο ανάμεσα στα σύννεφα και γλυκαίνει για λίγα λεπτά με το φως του το τοπίο. Για άλλη μια φορά δεν αποφασίζω να ξεκινήσω. Μαγνήτης η Τύμφη, αλλάζει πρόσωπο κάθε στιγμή, μας κρατάει καθηλωμένους απέναντί της.

-Ντρέπομαι, που μόλις τώρα αντικρύζω για πρώτη φορά αυτόν τον τόπο, λέω στην Άννα. Θα προλάβουμε άραγε να γνωρίσουμε όλη αυτή την υπέροχη Ελλάδα;

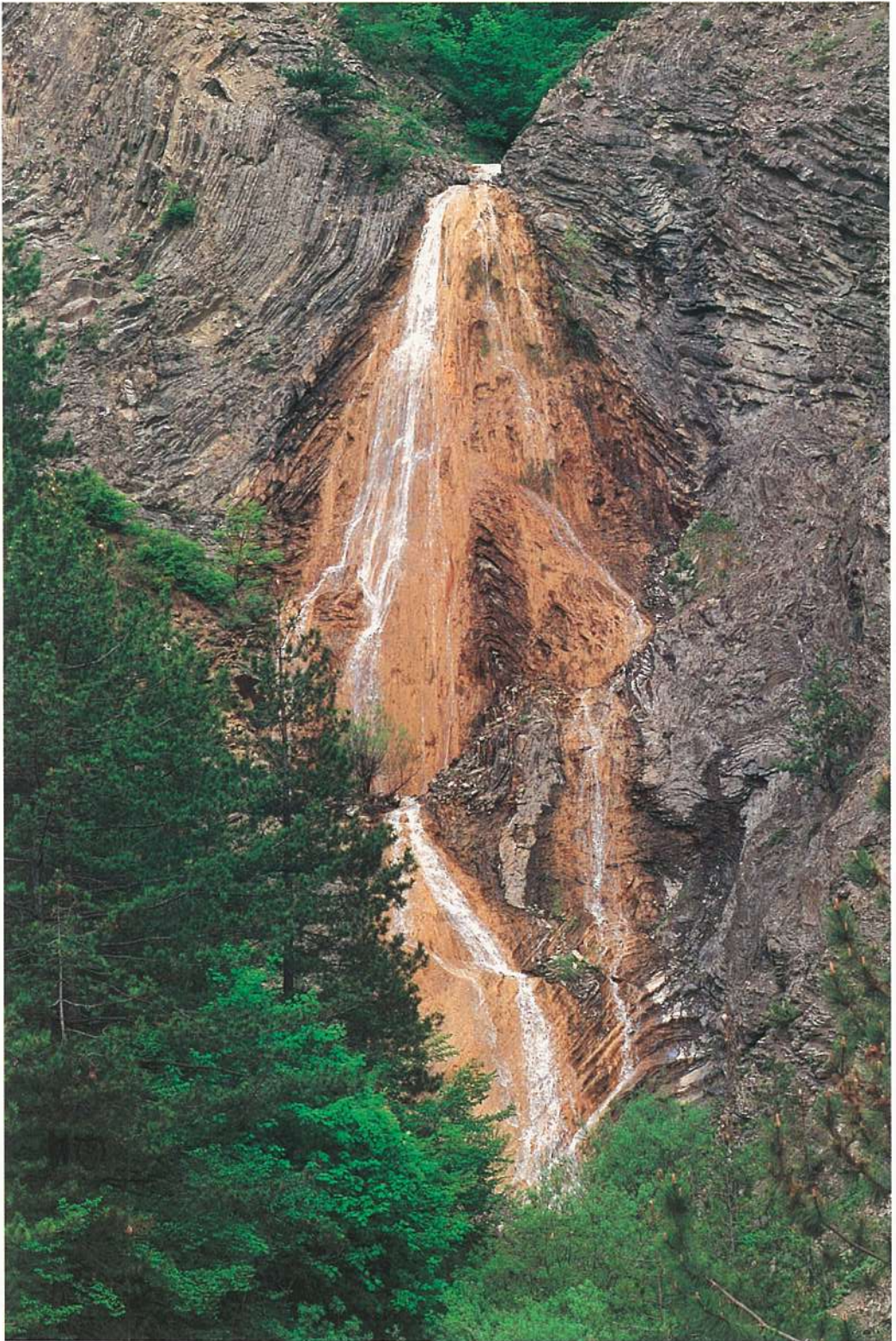
ΕΛΕΥΘΕΡΟ, ΠΑΛΑΙΟΣΕΛΛΙ, ΠΑΔΕΣ, ΑΡΜΑΤΑ, ΔΙΣΤΡΑΤΟ

Αγνωστα ονόματα, μικρά χωριά, φωλιασμένα σε προσήλιες κι απάνεμες πλαγιές του Σμόλικα προβάλλουν κάθε λίγο μπροστά μας. Άλλοτε λουσμένα στον ήλιο κι άλλοτε βυθισμένα στην σκιά των σύννεφων, στέγες από λαμαρίνα οι περισσότερες, άνθρωποι ελάχιστοι, ένας κόσμος άγνωστος και ξεχασμένος, μακριά από κεντρικές οδικές αρτηρίες. Δεν γνωρίζουμε τίποτε γι αυτό το κομμάτι της πατρίδας μας κι ούτε έχουμε, αυτή τη φορά τουλάχιστον, το χρόνο να μάθουμε. Είναι βέβαιο όμως. Μια μέρα, που σίγουρα δεν θ' αργήσει, θα 'μαστε και πάλι εδώ. Προς το παρόν αφήνουμε τα μάτια μας να χορτάσουν ομορφιά και την ψυχή μας γαλήνη. Καθώς διαβαίνουμε το Παλαιοσελλι, 25 χιλιόμετρα από την Κόνιτσα, ο δρόμος παύει να είναι φιλικός, γίνεται χωματόδρομος με πολλούς νερολακκούς και λάσπες. Η μέση ωριαία ταχύτητα πέφτει δραματικά, γύρω στα 20 χιλιόμετρα. Το τοπίο όμως εξακολουθεί να είναι εκπληκτικό, με συνεχείς απρόσμενες εναλλαγές. Ο δείκτης της βενζίνης αγγίζει το μηδέν, ευτυχώς το Δίστρατο στο βάθος μοιάζει κεφαλοχώρι. Προφανώς το πρόβλημα ξεπεράστηκε. Σε μια διασταύρωση πριν απ'

το χωριό μια πινακίδα μας δείχνει 19 χιλιόμετρα στ' αριστερά την θρυλική Σαμαρίνα και μια άλλη, 13 χιλιόμετρα μπροστά μας, το χιονοδρομικό της Βασιλίτσας. Οι προβλέψεις επαληθεύονται, υπάρχει λοιπόν διέξοδος για Γρεβενά. Δεν υπάρχει όμως βενζίνη στο Δίστρατο. Μοιάζει απίστευτο, εξωπραγματικό. Κάποιοι απ' το χωριό προθυμοποιείται να ψάξει να μας βρει μερικά λίτρα. Πειστωμένος, αποφασίζω να εξακριβώσω τα έσχατα όρια της περιεκτικότητας του ρεζερβουάρ.

Ένας κακοσυντηρημένος τσιμεντόδρομος διασχίζει το Δίστρατο. Στενός και ανηφορικός, δεν είναι ό,τι καλύτερο για ένα απλό Ι.Χ. αυτοκίνητο. Ρυάκια αυλακώνουν τον χωματόδρομο έξω απ' το χωριό. Οι πρόσφατες καταγίδες τον έχουν σκάψει άσχημα, κάποια στιγμή σε μια απότομη κλίση, οδηγός και αυτοκίνητο φτάνουμε στα όρια μας. Ακόμα και σήμερα δεν μπορώ να εξηγήσω, πως δεν μείναμε για πάντα εκεί. Λίγο πιο πάνω η κατάσταση βελτιώνεται. Οι κλίσεις γίνονται ηπιότερες, οι στροφές πιο ανοιχτές, το κοκκινόχωμα του δρόμου όμως είναι λασπωμένο και γλιστερό, πολλές φορές το αυτοκίνητο κινείται ακυβέρνητο, σαν μεθυσμένο. Το τοπίο αλλάζει, κατάφυτες οι πλαγιές της Βασιλίτσας με μαύρη Πεύκη, όλο και πλησιάζουμε τον αυχένα. Το τελευταίο φως του ήλιου σκορπίζει ρόδινες ανταύγειες, πανέμορφα τρυγόνια ξεπερνούνται κάθε λίγο μπροστά μας. Στην κορυφή του αυχένα αναπνέω με ανακούφιση. Στ' αριστερά μας το χιονοδρομικό με τις εγκαταστάσεις και τον ξενώνα του, στα δεξιά μας η εντυπωσιακή πλαγιά της πίστας.

Μπαίνουμε σε άσφαλτο, κατήφορος για αρκετά χιλιόμετρα, κατοικημένα χωριά με πρώτο την Σμίξη, δεν μπορεί σκέφτομαι, κάπου θα συναντήσουμε βενζινάδικο. Μας πήρε αρκετή ώρα, μεγάλη αγωνία και την πιο σοφή δυνατή διαχείριση του κινητήρα, για να καταφέρουμε να ακινητοποιηθούμε μόλις μερικά μέτρα, πριν από το πρώτο βενζινάδικο των Γρεβενών. Ξεσπάω σε γέλια, ζητωκραυγές και θωπείες τρυφερότητας στο καρτερικό μου αυτοκίνητο. Για απάντηση εισπράττω τα βλοσυρά βλέμματα της Άννας, που όμως δεν στάθηκαν εμπόδιο για μια κεφάτη επιστροφή μέχρι την Θεσσαλονίκη. Τα υπέροχα τοπία της Τύμφης και των χωριών του Σμόλικα ήταν για πολλές ώρες ολοζώντανα στα μάτια μας.

Εντυπωσιακός καταράχτης στη διαδρομή για "Ελεύθερο".

18 ΜΗΝΕΣ ΑΡΓΟΤΕΡΑ

Ο Γιώργος Τζήμας υψώνει το ποτήρι του γεμάτο με βαθυκόκκινο ντόπιο κρασί και σουγκρίζει μαζί μας.

-Καλωσορίσατε στο Παλαιοσελλί. Είναι μεγάλη χαρά να σας έχουμε κοντά μας.

Πρόεδρος της Κοινότητας Παλαιοσελλίου ο Γιώργος, δεν πάνε πολλές ώρες, που τυχαία γνωριστήκαμε στο διπλανό χωριό, τους Πάδες. Ταχτοποιούμεστε γρήγορα στον, πρόχειρο ακόμα, ξενώνα της Κοινότητας και βγαίνουμε στην μικρή πλατεία του χωριού. Η νύχτα πέφτει νωρίς, κρύο και υγρασία, στις ράχες του Σμόλικα είναι κιόλας χειμώνας. Ανάβουν τα φώτα του χωριού στις σκοτεινές πλαγιές του βουνού. Ανάβει και το τζάκι στο μαγαζάκι του κυρ-Πούλιου, άφθονα τα ξύλα, μαζεύομαστε ολόγυρα να ζεσταθούμε. Απ' την κουζίνα της γυναίκας του βγαίνουν γαργαλιστικές μυρωδιές χοιρινής τηγανιάς.

Στρωνόμαστε στο κρασί και στην κουβέντα. Όλο και περισσότεροι κρατούν στα χέρια τους το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ και το ξεφυλλίζουν με πρωτόγνωρο ενδιαφέρον. Δεν το ξέρουν, πως θα μπορούσαν άλλωστε;

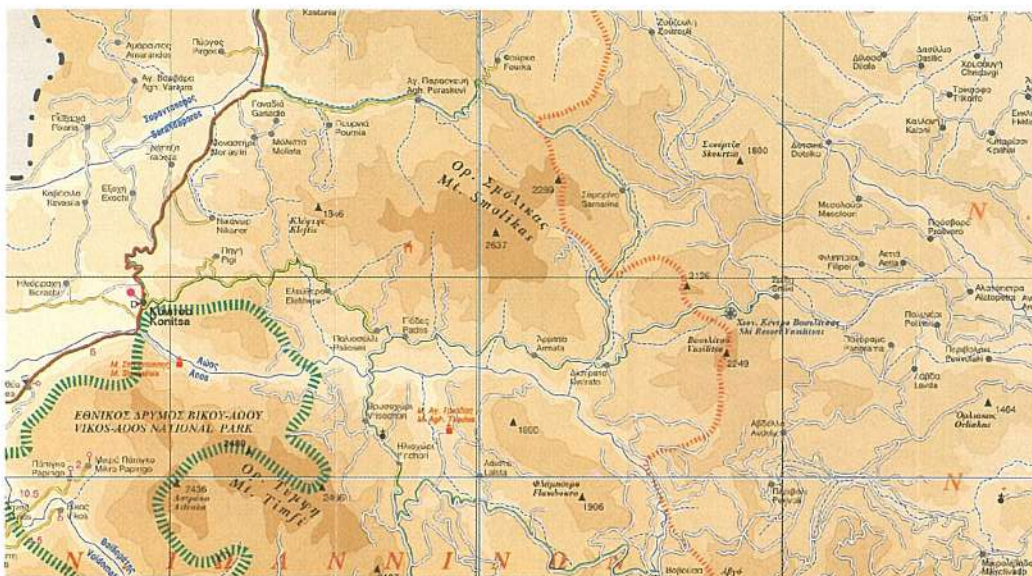
-Κι εδώ πάνω πως βρεθήκατε τέτοια εποχή βρε παιδιά; μας ρωτάνε.

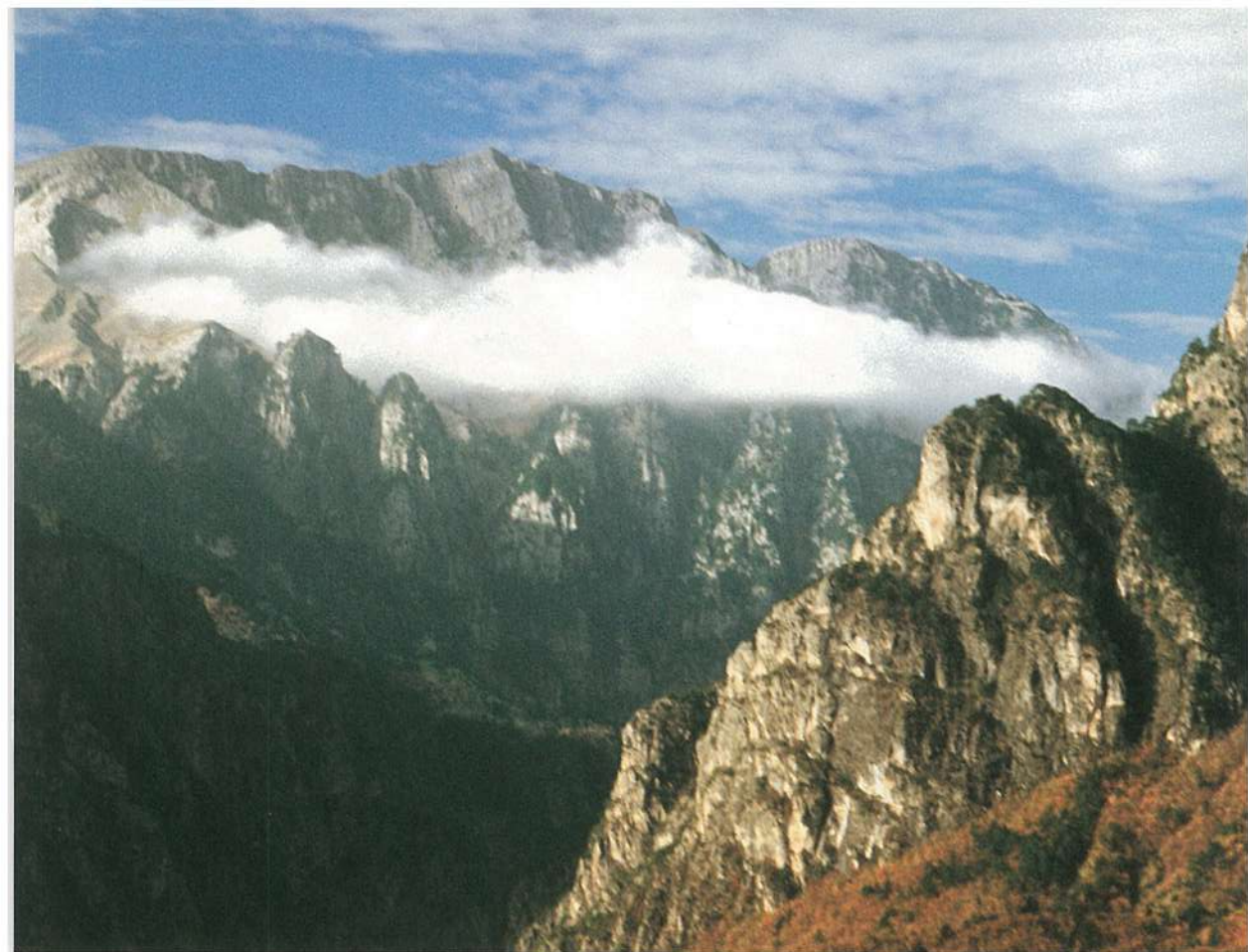
-Από πέρσι ακόμα μας άρεσε ο τόπος σας κι είπαμε να γράψουμε κάτι στο περιοδικό μας. Στο διπλανό τραπέζι μια συντροφιά υλοτόμων παίζουν χαρτιά με δυνατά γελια και φωνές. Η παρουσία μας περνά σχεδόν απαρατήρητη

Χαράδρα του Αώου

Τμήμα της περιοχής, από τον χάρτη "Ηπειρος - Θεσσαλία" των Road Editions.

είναι απορροφημένοι στο παιχνίδι τους. Πίσω τους ακριβώς, δίπλα στην τζαμαρία, υπάρχει άλλο ένα τραπεζάκι, πιο σιωπηλό. Τρεις νεαρές κοπέλλες γύρω στα 17 είναι καθισμένες ολόγυρα. Παίζουν κι αυτές χαρτιά.

Ψίθυρος οι κουβέντες τους, τα γελάκια τους πιο πολύ τα μαντεύεις παρά τ' ακούς. Μια απρόσμενη, ντελικάτη παρουσία, ανάμεσα στους τραχείς ανθρώπους των βουνών. Τις παρακολουθώ γοητευμένος. Σκύβω στο μέρος του Γιώργου.

-Πρόεδρε, θα 'ταν δυνατόν πριν 20-30 χρόνια να συναντήσει κανείς ένα τέτοιο νεαρό μπουκέτο μέσα σε καφενείο;

-Θα αστείευεσαι μάλλον. Τα χρόνια εκείνα τα κορίτσια καταγίνονταν όλη τη μέρα με τις δουλειές του σπιτιού και τα κεντήματά τους. Έβγαιναν μόνο για να πάρουν νερό και για καμιά δουλειά στα χωράφια.

-Είν' όμορφα όμως έτσι. Μια δροσερή και ανάλαφρη νότα μέσα στο βαρύ, ανδροκρατούμενο περιβάλλον.

Η ένταση στην τηλεόραση χαμηλώνει, απο-

μένει μόνον η εικόνα. Ηπειρώτικα δημοτικά τραγούδια ξεχύνονται απ' τα ηχεία κι αναμειγνύονται με τις φωνές των θαμώνων.

Αρχίζουμε να μην ακουγόμαστε μεταξύ μας, αληθινό κομφούζιο. Πάει να μ' ενοχλήσει στην αρχή αλλά γρήγορα συμβιβάζομαι. Χίλιες φορές καλύτερα έτσι, τουλάχιστον υπάρχει ζωή εδώ πάνω. Θα' ταν προτιμότερο αν στο μαγαζί βρίσκονταν μόνον δύο-τρία σιωπηλά γεροντάκια;

Γύρω στα μεσάνυχτα ο κόσμος αραιώνει. Τα κορίτσια ήπιαν τα καφεδάκια τους, τέλειωσαν το παιχνίδι τους, καληνύχτισαν κι απέσυραν τις ανάλαφρες σιλουέτες τους. Οι υλοτόμοι ένας-ένας αποχωρούν κι αυτοί. Την άλλη μέρα πρέπει να 'ναι στο πόδι απ' τα χαράματα.

Τα τελευταία ξύλα σβήνουν στο τζάκι, απομένουν τα κάρβουνα. Ένας ψυχρός βοριάς κατεβαίνει με ορμή απ' τις κορφές του Σμόλικα, διαλύει τα σύννεφα και στροβιλίζει τα ξερά πλατανόφυλλα. Πάνω στον ουρανό μυριάδες άστρα ακτινοβολούν, υπόσχονται μian εξάισια αυριανή μέρα.

Η βαθειά θρησκευτικότητα των Ηπειρωτών είναι έκδηλη σε εκατοντάδες ξωκλήσια

ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΛΑΚΚΑΣ ΑΩΟΥ

Πριν βγει ο ήλιος απ' τα βουνά, ο Γιώργος μας περιμένει στο καφενείο. Η μέρα ξεκινάει με καφεδάκι δίπλα στην αναμμένη ξυλόσομπα. Αμέσως μετά ένα 15 λεπτο βάδισμα μας φέρνει κάτω απ' το χωριό στον Προφητηλία και στο χείλος του φαραγγιού του Αώου.

-Να ένας χώρος ιδανικός για ορεινό camping και υπαίθριες δραστηριότητες, μας λέει ο Γιώργος.

Και είναι πράγματι έτσι. Πάνω απ' τα κεφάλια μας ο Σμόλικας, απέναντι η Τύμφη και ακριβώς από κάτω το μεγαλόπρεπο φαράγγι του Αώου. Ολόγυρα το δάσος και στην αντικρινή πλαγιά σκαρφαλωμένο το Βρυσοχώρι, το τελευταίο Ζαγοροχώρι πριν απ' το ποτάμι. Θα 'ταν αδύνατο πάνω από το δρόμο να έχουμε μια τέτοια αμεσότητα στο τοπίο.

Πρώτος σταθμός της περιοδείας μας το **Ελεύθερο** (παλιά ονομασία Γκρισμπάνι). 6 χιλιόμετρα από το Παλαιосέλλι και 19 χιλιόμετρα από την Κόνιτσα είναι το πρώτο χωριό, που συναντά κανείς στην Λάκκα Αώου. Βρίσκεται στους πρόποδες του Σμόλικα, στην πλαγιά του ιστορικού υψώματος "Κλέφτης". Σύμφωνα με την παράδοση κατοικήθηκε στα μέσα του 16ου αιώνα, όταν ένας Τουρκαλβανός φύλαρχος μετέφερε σ' αυτή την περιοχή τους σεισμόπληκτους από τον οικισμό Γκρισμπάνι της Θεσπρωτίας, για να του καλλιεργούν τη γη. Όλοι οι κάτοικοι ήταν Έλληνες και Ορθόδοξοι Χριστιανοί. Παρέμειναν κολήγοι στον Μπέη μέχρι το 1927. Τότε απέκτησαν την ελευθερία τους κι έδωσαν στο χωριό το όνομα "Ελεύθερο". Είναι το μοναδικό χωριό της

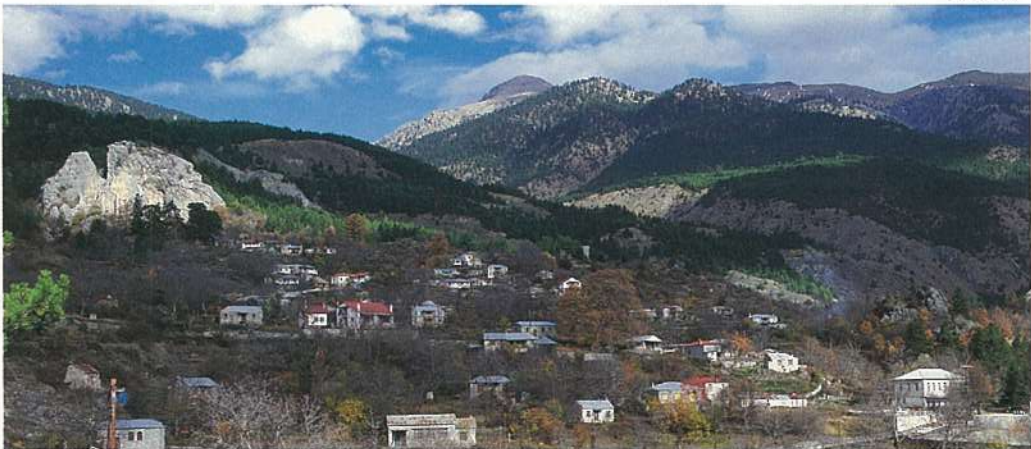
Λάκκας, που δεν είναι Βλαχόφωνο. Το 1943 καταστράφηκε από τους Γερμανούς σχεδόν ολοκληρωτικά. Σήμερα η συστηματική εκμετάλλευση των δασών αποτελεί τον σημαντικότερο πόρο των μόνιμων κατοίκων του.

Επιστρέφουμε στο Παλαιосέλλι. Αρκετές πέτρες, μικρές και μεγάλες, πάνω στο δρόμο μας προειδοποιούν, πως σ' όλη την χειμερινή κυρίως περίοδο, οι κατολισθήσεις στην περιοχή, δεν είναι σπάνιο φαινόμενο. Από το Παλαιосέλλι στους Πάδες μας περιμένει μια μικρή, ευχάριστη έκπληξη. Τα τρία χιλιόμετρα του χωματόδρομου έχουν πρόσφατα ασφαλτοστρωθεί. Μακάρι αυτές οι ευχάριστες εκπλήξεις να συνεχιστούν και τον επόμενο χρόνο.

Οι **Πάδες** είν' ένα γραφικό χωριό, χτισμένο σε υψόμετρο 1200 μέτρων. Πάνω του ακριβώς δεσπόζει η κορυφή του Σμόλικα, η δεύτερη ψηλότερη της Ελλάδας, με υψόμετρο 2637 μέτρα. Η ονομασία του χωριού προήλθε από την βλάχικη λέξη "πάντε", που σημαίνει ίσιωμα, επίπεδος τόπος. Οι πρώτοι κάτοικοι του χωριού σύμφωνα με την παράδοση, ήρθαν από την Ιταλία κατά την Ρωμαϊκή εποχή και ειδικότερα από την περιοχή του Πάδου ποταμού. Μερικοί αποδίδουν το όνομα του χωριού σ' αυτό το ποτάμι.

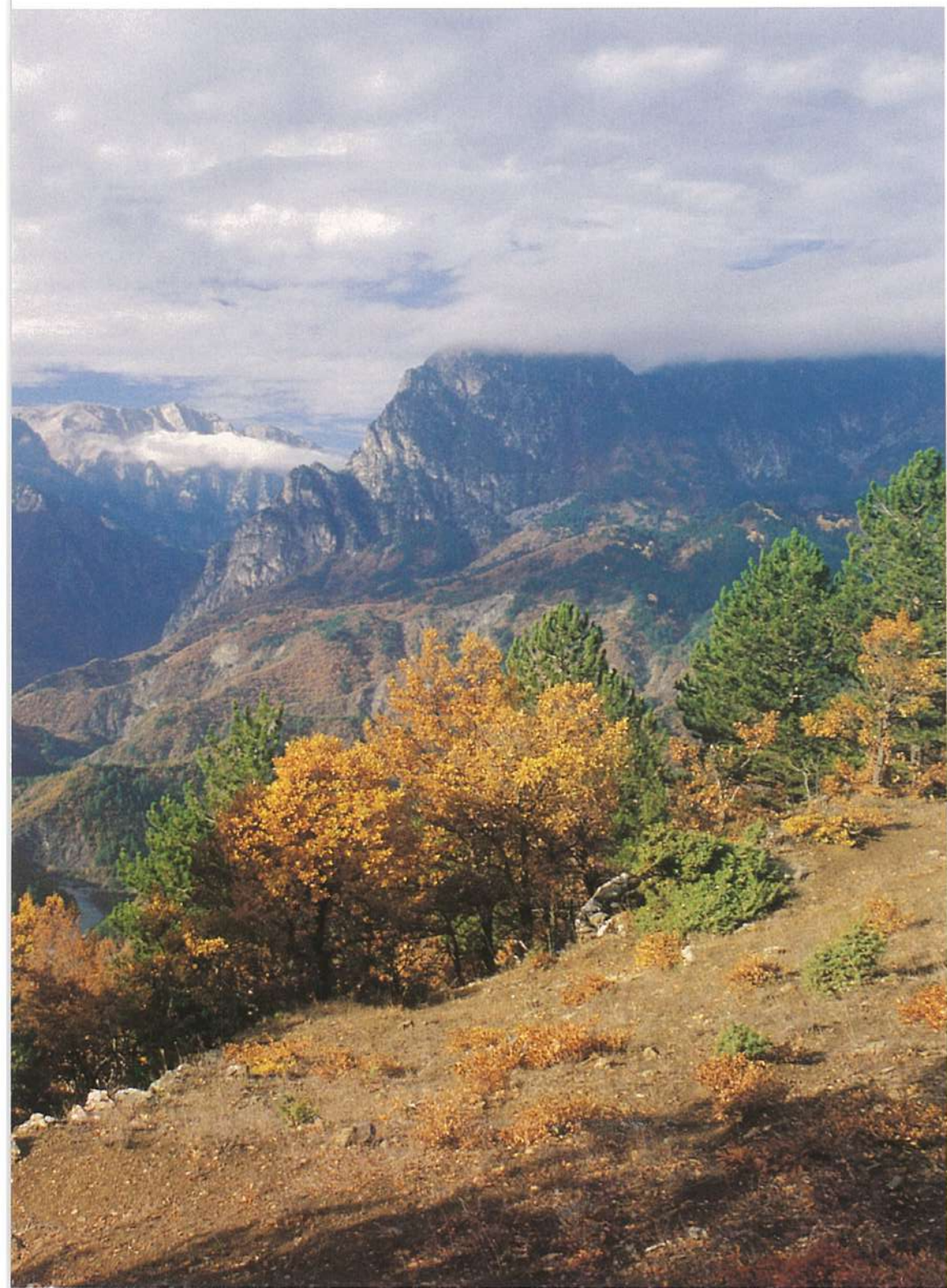
Μέχρι τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο το χωριό ήταν πολυάνθρωπο και λόγω της θέσεώς του γινόταν κάθε εβδομάδα παζάρι με την συμμετοχή πολλών κατοίκων των γύρω χωριών. Το χωριό καταστράφηκε από τους Γερμανούς το 1943. Αξιόλογη είναι η εκκλησία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, χρονολογίας 1884 με εντυπωσιακό εσωτερικό διάκοσμο.

"Πάδες"

Η κοιλάδα του Αώου, κάτω από το “Παλαιοσέλλι”

Στους Πάδες ο ασφαλτοστρωμένος δρόμος τεματίζεται. Τα 10 χιλιόμετρα μέχρι τα Άρματα δεν ήταν για φέτος στις προτεραιότητες της Πολιτείας. Ας ελπίσουμε, ότι το 1988 θα φθάσει ως εδώ ο "πολιτισμός". Ο δρόμος είναι βέβαια βατός, χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες, υποφέρει όμως σε αρκετά σημεία από κατολισθήσεις και καθιζήσεις. Το τοπίο είναι εντυπωσιακό με παράξενους χρωματιστούς αλλά και σχηματισμούς πετρωμάτων σε πολλά σημεία του δρόμου.

Το χωριό **Άρματα** (παλιά ονομασία Αρμάτοβα), καλά προφυλαγμένο στην κοιλάδα του, είναι εκπληκτικά όμορφο κάτω από το φως του ήλιου. Την ονομασία του οφείλει μάλλον στην ειδικότητα που είχαν οι κάτοικοί του να κατασκευάζουν διάφορα πολεμικά είδη, όπως όπλα και ξίφη.

Σύμφωνα με τις διηγήσεις των παλαιότερων, στο βουνό των Αρμάτων υπήρχαν καμίνια ειδικά για τον σκοπό αυτό. Από τα Άρματα πέρασε και ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός που μάλιστα διανυκτέρευσε στο χωριό.

Στα χρόνια της τουρκοκρατίας οι κάτοικοι ασχολούνταν με την γεωργία και κτηνοτροφία. Αρκετοί ήταν πριονάδες και γενικά υλοτόμοι. Έκαναν επίσης ξυλοκάρβουνα και μερικοί ασχολούνταν με την παραγωγή κατραμιού.

Πως ν' αναπτυχθεί η περιοχή χωρίς καλό οδικό δίκτυο; Πως να συγκρατήσει τον πληθυσμό της και μάλιστα τους νέους; Άλλα 10 χιλιόμετρα χωματόδρομος από Άρματα μέχρι το Δίστρατο. Είναι κι αυτός βατός αλλά δεν παύει να είναι χωματόδρομος, με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Μια μικρή στάση στην διασταύρωση πάνω από το Δίστρατο. Με γεμάτο το ρεζερβουάρ αυτή τη φορά δεν έχω κανένα άγχος. Είναι μια όμορφη μέρα του Νοέμβρη. Καθόμαστε κι απολαμβάνουμε το τοπίο, Δίστρατο, Βασιλίτσα, Κοιλάδα Αώου. Ετοιμαζόμαστε να κατηφορίσουμε, όταν ξαφνικά με ρωτάει ο Γιώργος:

-Έχεις κάνει τη διαδρομή προς τ' αριστερά;

-Εννοείς προς τη Σαμαρίνα; Όχι ποτέ.

-Ίσως, αν το θέλεις και επιτρέπει ο δρόμος, μπορούμε να κάνουμε μερικά χιλιόμετρα.

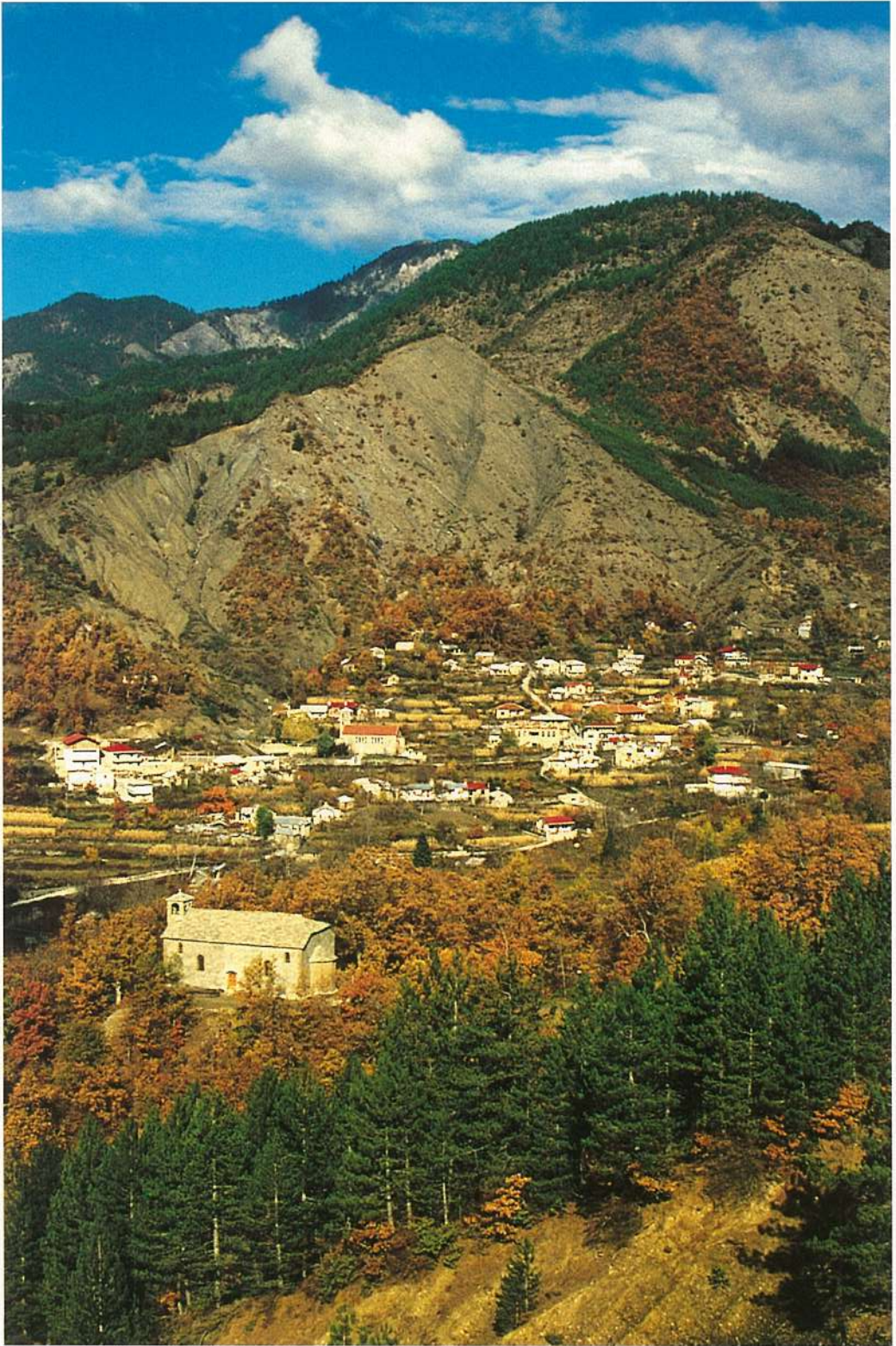
Ο δρόμος είναι απογοητευτικός στο ξεκίνημά του. Κακοτράχαλος, στενός, γεμάτος πέτρες από κατολισθήσεις. Αρκετές φορές χρειάζεται να επέμβουμε για να τον καθαρίσουμε ή να τον διαμορφώσουμε.

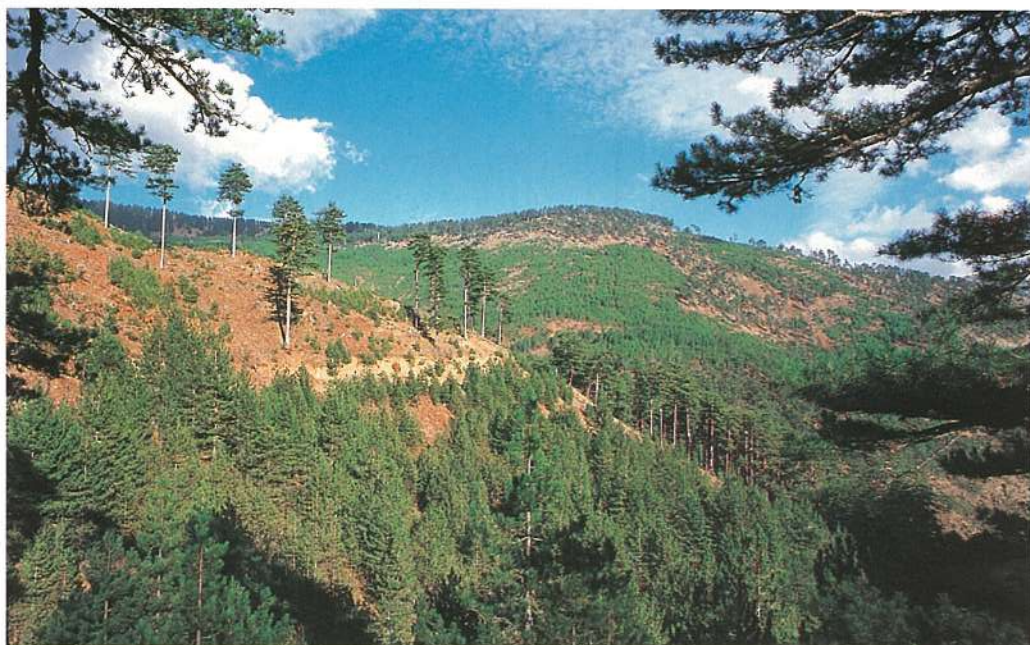
-Μην ανησυχείς, γίνεται καλύτερος παραπάνω, λέει ο Γιώργος.

Στα δεξιά μας το φαράγγι βαθαίνει, γίνεται όλο και πιο εντυπωσιακό. Σε άλλα σημεία στενεύει πολύ, απόκρημνα συμπλέγματα

Χαρακτηριστικά πετρώματα στα "Άρματα"

“Βάλια - Κίρνα”

βράχων δημιουργούν θεαματικές πύλες. Που και που διακρίνεται ο **Βρυάζης** (ή Κουκουμάντρης ή Δοξαράς), παραπόταμος του Αώου, αφρισμένος και ζωηρός. Άφθονη βλάστηση παντού, κυριαρχεί η μαύρη Πεύκη, που συνεχίζεται μέχρι τις κορφές της Βασιλίτσας. Σκέφτομαι πόσο μεγάλο ορειβατικό και πιθανόν αναρριχητικό ενδιαφέρον θα είχε η διάσχιση ενός τέτοιου φαραγγιού. Ίσως μια άλλη φορά.... Στο μεταξύ ο δρόμος ομαλοποιείται. Καλό χωμάτινο οδόστρωμα, με ελάχιστους νερόλακκους. Που και που κάποιο ρέμα κατεβαίνει ορμητικά από ψηλά, κόβει με τη ροή του το δρόμο και συνεχίζει για να ενωθεί στο βάθος της χαράδρας με τον Βρυάζη. Αυτός με τη σειρά του, λίγα χιλιόμετρα πιο κάτω, προσφέρει όλη τη δύναμη που συγκεντρώνει στον Αώο. Ο ορίζοντας ανοίγει, η κοιλάδα διευρύνεται, γίνεται μια τεράστια χοάνη με εντυπωσιακές πτυχώσεις εδάφους και πανύψηλους κορμούς μαύρης Πεύκης.

-Η Βάλια Κίρνα, λέει ο Γιώργος. Κατά τη γνώμη μου δεν έχει σε τίποτε να ζηλέψει τη Βάλια Κάλντα. Μόνο που εκείνη είναι πιο διάσημη. Έχουμε πια ξεπεράσει τα οχτώ χιλιόμετρα από την διασταύρωση. Ο ήλιος χαμηλώνει γοργά πίσω απ' τις κορφές του Σμόλικα. Πρέπει να βιαστούμε, το Δίστρατο μας περιμένει.

ΔΙΣΤΡΑΤΟ

Κατηφορίζουμε για το Δίστρατο με συντροφιά μας το τελευταίο απογευματινό φως. Η θερμοκρασία πέφτει, το μπαλκόνι όμως ενός εστιατορίου δεσπάζει σ' όλο το χωριό και στην γύρω περιοχή.

Φοράμε τα μπουφάν, περιφρονούμε την αναμμένη ξυλόσομπα και καθόμαστε έξω. Ηρεμία, κανένας ενοχλητικός ήχος δεν φτάνει ως τ' αυτιά μας. Κάτω απ' το μπαλκόνι μια γερόντισσα σκαλίζει υπομονετικά τα λαχανικά στον κηπάκο της. Απ' την απέναντι πλαγιά φτάνει ο απόηχος απ' τα κουδουνάκια των προβάτων. Και πέρα στα δυτικά, ως εκεί που φτάνει το μάτι, εκτείνεται η κοιλάδα του Αώου, η Τύμφη και ο Σμόλικας, ανάμεσα στα σύννεφα και στην αχλύ της Δύσης.

Πάνω σε δύο στράτες βρίσκεται το Δίστρατο, μια προς τα Γρεβενά και μία προς την Κόνιτσα. Στη θέση αυτή άλλωστε οφείλει και τ' όνομά του, (παλιά ονομασία Μπρυάζα ή βρυάζα). Είναι χτισμένο σε υψόμετρο 1100 μέτρων, στις Ν.Δ.πλαγιές της Βασιλίτσας. Γύρω του πολλά βουνά (Γουμάρα, Νάνα, Τσιούκα, Μπότσια) και πιο ψηλό η Βασιλίτσα (2.249 μ.).

Σύμφωνα με μια παράδοση στην περιοχή του Δίστρατου υπήρχε αρχαίος οικισμός, που ίσως αναγόταν στην ρωμαϊκή εποχή, τότε που η Κόνιτσα συνδεόταν με τα Γρεβενά μέσω του παραποτάμιου δρόμου. Κατά την περίοδο της

“Δίστρατο”

Ρωμαιοκρατίας παρέμεναν στην περιοχή στρατιωτικές μονάδες. Απ’ αυτές δέχτηκαν οι ντόπιοι την Βλάχικη γλώσσα, που για μεγάλο διάστημα απετέλεσε την μητρική γλώσσα των κατοίκων παράλληλα με την Ελληνική.

Τα κυριότερα επαγγέλματα των κατοίκων ήταν του υλοτόμου, του κατρανά, του κτηνοτρόφου, του κυρατζή (αγωγιάτη). Στα παλιότερα χρόνια υπήρχαν υλοτόμοι, που δεν χρησιμοποιούσαν καθόλου πριόνι. Ήταν τέλειοι χειριστές του τσεκουριού και μ’ αυτό κατάφερναν να βγάζουν και σανίδες ακόμα.

Οι κατρανάδες έβγαζαν και εμπορεύονταν το κατράμι (κατράνι). Συγκέντρωναν απ’ τους κορμούς των πεύκων δαδί, που έχει μεγάλη περιεκτικότητα σε ρετσίνι. Τα μικρά κομμάτια των δαδιών τα τοποθετούσαν σ’ ένα λάκκο, τον σκέπαζαν με φτέρες και χώμα, κι από μια πλάγια τρύπα έβγαζαν φωτιά. Αυτή σιγόκαιγε αρκετά μερόνυχτα και σ’ ένα μικρότερο λάκκο συγκεντρωνόταν ένα παχύρρευστο μαύρο υγρό, με έντονη οσμή, το κατράμι. Το κατράμι είχε την ιδιότητα να επουλώνει τις πληγές των ζώων (αλλά και ανθρώπων).

Οι κυρατζήδες τέλος Διστραπιώτες έφταναν με τα μουλάρια τους μέχρι την Πρέβεζα, τους Αγίους Σαράντα, την Αυλώνα, την Κορυτσά, τον Βόλο, ακόμα και την Θεσσαλονίκη, μετα-

φέροντας ταξιδιώτες, εμπορεύματα και ξύλα. Οι πρώτοι καπνοί ανεβαίνουν από τις καμινάδες των σπιτιών. Πέφτει η νύχτα, στο Δίστρατο ξαναγίνεται χειμώνας.

Αποχαιρετούμε τον κ. Μάϊπα Πασχάλη, Πρόεδρο της Κοινότητας και παίρνουμε το δρόμο του γυρισμού.

ΠΑΛΑΙΟΣΕΛΛΙ

Νύχτα επιστρέφουμε στη βάση μας. Στο μικρό καφενείο το σκηνικό δεν έχει αλλάξει. Τζάκι αναμμένο, φωνές, χαρτιά, τηλεόραση, λείπουν μόνον τα κορίτσια.

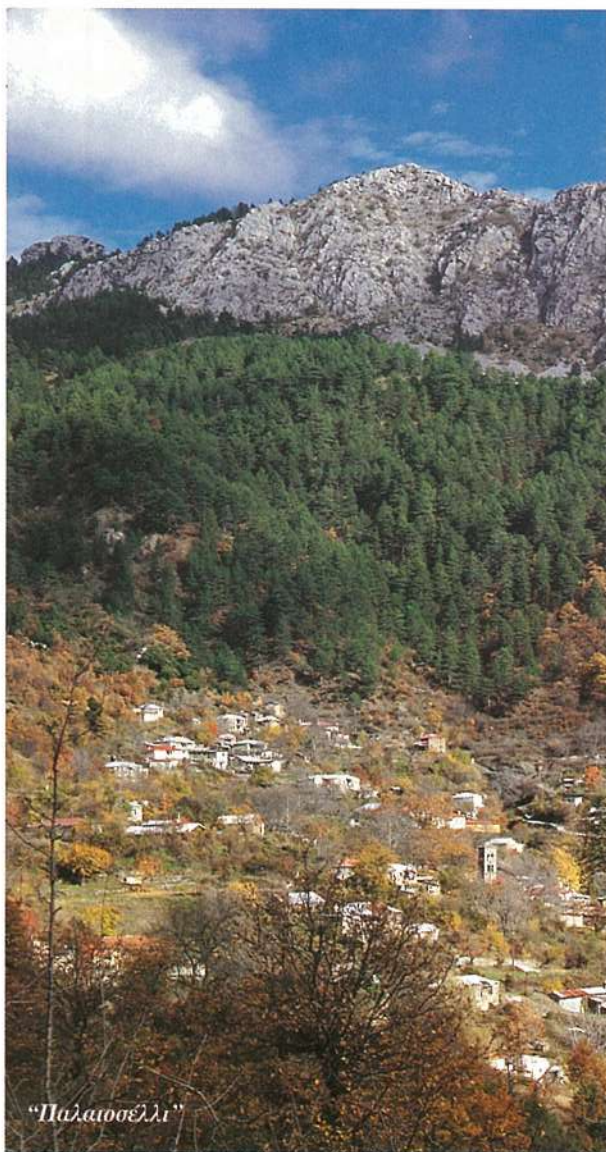
Είναι παλιό χωριό το **Παλαιοσέλλι**. Κατά τον μεσαίωνα ήταν χτισμένο νοτιότερα και πιο χαμηλά, στην τοποθεσία Σέλι. Εκεί βρίσκεται η εκκλησία του Προφήτηλία, που χρονολογείται από το 1660 καθώς και κάποιοι παλιοί τάφοι που σώζονται ακόμα. Οι κάτοικοι του Παλαιοσελλίου ήταν κτηνοτρόφοι, γεωργοί, αμπελουργοί, υλοτόμοι, αγωγιάτες, ανθρακοποιοί και μυλωνάδες. Στα 1894, σύμφωνα με την εφημερίδα "η φωνή της Ηπείρου" το Παλαιοσέλλι αριθμούσε 250 οικογένειες.

Σήμερα οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με την υλοτομία κι οι νέοι που έχουν απομείνει είναι ελάχιστοι. Κατά την διάρκεια της κατοχής το

Παλαιοσέλλι είχε την τύχη των υπολοίπων χωριών της περιοχής. Καταστράφηκε το 1943 από τους Γερμανούς, που ευτυχώς σεβάστηκαν τον ωραίο ναό της Αγίας Παρασκευής. Η εκκλησία έχει ήδη κινήσει από την αρχή την προσοχή μας εξ αιτίας της πολύ μεγάλης κλίσης που έχει αποκτήσει από καθίζηση του εδάφους. Μπαίνοντας στο εσωτερικό της η αίσθηση είναι πολύ παράξενη, νοιώθουμε μια έλλειψη ισορροπίας, όχι μόνον σε κάθε μας μετακίνηση αλλά και σε κατάσταση ακινησίας. Η υψομετρική διαφορά των δύο πλευρών είναι 60 εκατοστά μας πληροφορεί ο κ. Πούλιος.

Τεράστια και μεγαλόπρεπη με υπέροχες εικόνες και τοιχογραφίες, έργα ως επί το πλείστον χιοναδιτών ζωγράφων. Το τέμπλο της είναι από τα μεγαλύτερα και ωραιότερα που έχουμε αντικρίσει, έργο Τουρνοβιτών ξυλογλυπτών σε συμπαγές ξύλο καρυδιάς. Το σημαντικό με την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής είναι ότι τα χρήματα για την ανέγερσή της και την αμοιβή των ξυλογλυπτών και αγιογράφων συγκεντρώθηκαν με έρανο από τους κατοίκους του χωριού αλλά και τους απανταχού Παλαιοσελλίτες. Στο έργο αυτό πρωτοστάτησε ο αείμνηστος ιερομόναχος Ιωακείμ-Παπαχατζής Λουκάς που ταξίδευσε γι' αυτό το σκοπό μέχρι την Κωνσταντινούπολη, Οδησό και Ρουμανία. Το κτίσμα είναι έργο του περίφημου λαϊκού αρχιτέκτονα Γεώργιου Γίση από την Βούρμπιανη.

Ο δεύτερος όροφος της εκκλησίας, όπου παλιά βρισκόταν ο γυναικωνίτης είναι ένα μικρό μουσείο με παμπάλαια και σπάνια ιερατικά βιβλία, παλιά νομίσματα, παραδοσιακές στολές και κοσμήματα. Είναι ένας χώρος ιερός και ταυτόχρονα μυστηριακός, όπου η Ορθοδοξία συναντιέται με την σκόνη της ιστορίας και της παράδοσης, δημιουργώντας ένα αδιάσπαστο κατασκευτικό σύνολο.

“Παλαιοσέλλι”

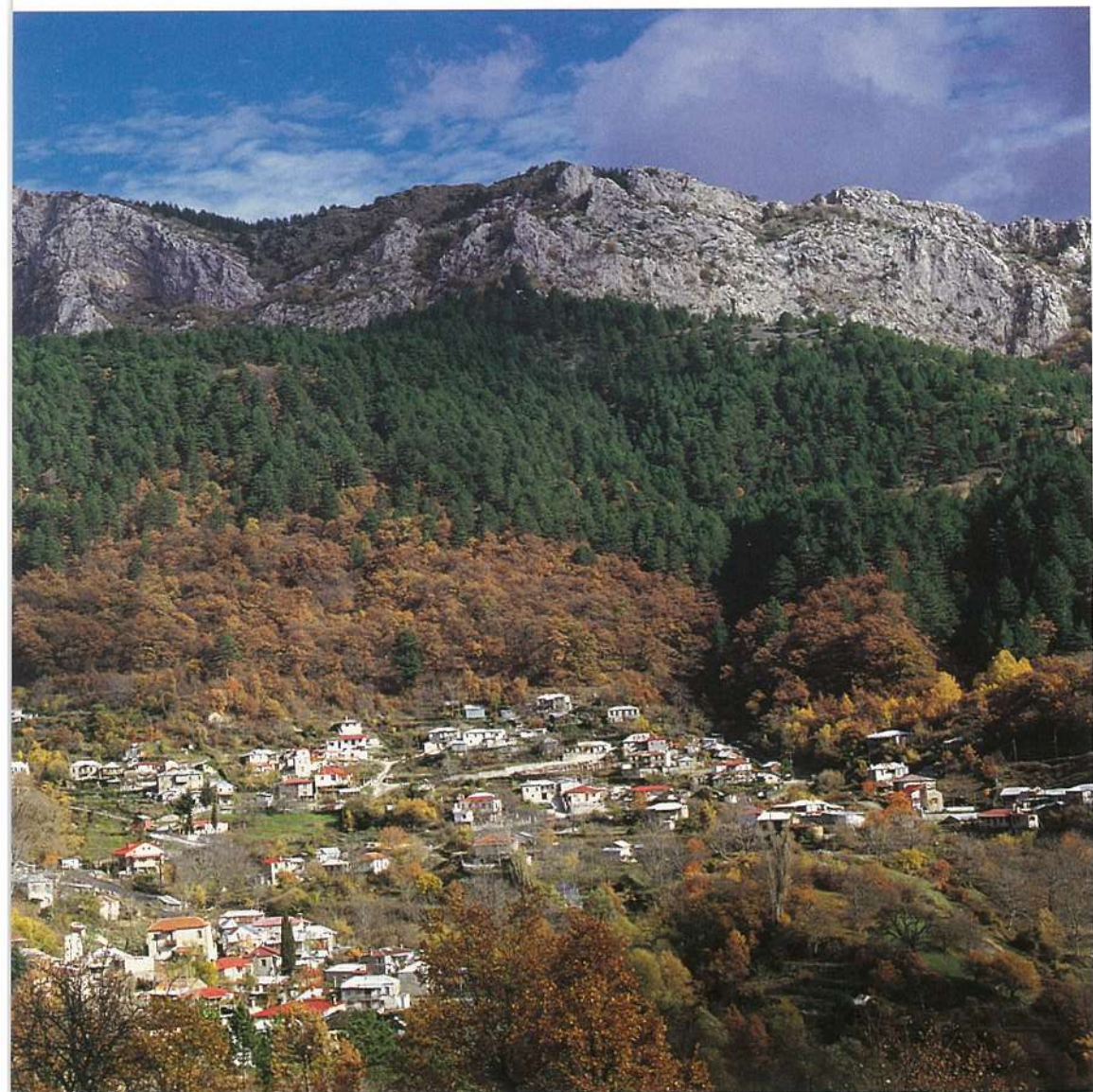

Βλάχικη οικογένεια του “Παλαιοσελλίου” με παραδοσιακή στολή.

Φωτ. Αρχείο: Γιώργου Τζήμα.

Η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής στο Παλαιοσέλλι με την χαρακτηριστική κλίση της και λεπτομέρεια του περίφημου ξυλόγλυπτου τέμπλου της.

Φωτ. Λάμπρος Ράπτης

ΣΤΙΣ ΠΑΧΕΣ ΤΟΥ ΣΜΟΛΙΚΑ

Η μέρα ξημερώνει στο Παλαιοσέλλι συναρπαστική. Πλούσιος ουρανός γεμάτος σύννεφα αλλά και μεγάλα κομμάτια γαλάζιου. Η όμορφη διάθεσή μας ανεβαίνει ακόμη περισσότερο, καθώς ένα κόκκινο "NIVA", παρκάρει με φούρια μπροστά στον πλάτανο της μικρής πλατείας. Είναι το μικρό δώρο για σήμερα του φίλου μας του Νίκου Κυρίτση της εταιρίας PADDLER με έδρα την Κόνιτσα. Ο Νίκος στα ποτάμια της περιοχής κινείται με κανόε, καγιάκ και ράφτιγκ, στα βουνά με το NIVA. Παντού με την ίδια άνεση. Στο τιμόνι του NIVA βρίσκεται ο συνεργάτης του ο Λάζαρος.

Η πρώτη διαδρομή που επιλέγουμε αρχίζει έξω από το Παλαιοσέλλι. Υπομονετικό και υπάκουο το NIVA, εγκαταλείπει την ασφαλτό και βρίσκεται στο στοιχείο του, λάσπες και βαθιά νεροφαγώματα. Καθώς κερδίζουμε υψόμετρο, το τοπίο παίρνει συνεχώς νέες διαστάσεις. Που και που ξεπροβάλλει κατά το Νοτιά η οροσειρά της Τύμφης. Από το πρωί όμως έχουν εγκατασταθεί πάνω της βαριά σύννεφα, που σχεδόν καλύπτουν την εξάισια κορυφογραμμή της. Με το πέρασμα της ώρας ο ήλιος εμφανίζεται όλο και πιο σπάνια. Σκοτεινιάζει η ατμόσφαιρα και ανταριάζει, ένα ψυχρό αεράκι μας υποχρεώνει να κλείσουμε τα παράθυρα. Από στιγμή σε στιγμή περιμένουμε την καταιγίδα. Πέφτουν οι πρώτες σταγόνες και για λίγα λεπτά ο ουρανός κατεβαίνει στη γη. Ύστερα ξαφνικά το σύννεφο απομακρύνεται, μεταφέρει σε άλλα σημεία του Σμόλικα το φορτίο του. Το NIVA συνεχίζει το σκαρφάλωμά του στις πλαγιές του βουνού. Στα 1600 περίπου μέτρα ο δρόμος παύει να υπάρχει.

Αυτό το σημείο επέλεξε το 1984 ο Εκπολιτιστικός-Ορειβατικός Σύλλογος του Παλαιοσελλίου "Αγία Παρασκευή", για να εγκαταστήσει το ορειβατικό του Καταφύγιο. Είναι μια όμορφη, στέρεα κατασκευή, φτιαγμένη αποκλειστικά με κορμούς δέντρων. Είναι φανερό, πως κάποιοι άνθρωποι δούλεψαν εδώ με πολλή τέχνη και μεράκι. Με λύπη μας όμως διαπιστώνουμε, πως αυτό το ορειβατικό στολίδι έχει υποστεί αρκετές φθορές στη διαδρομή του χρόνου, έτσι που να δίνει σήμερα μια αίσθηση ερημιάς και εγκατάλειψης. Με ανάμεικτα συναισθήματα εγκαταλείπουμε αυτό το εκπληκτικό περιβάλλον, με την υπόσχεση μια μέρα να επιστρέψουμε.

Η δεύτερη διαδρομή που επιχειρούμε ξεκινάει έξω από τους Πάδες και οδηγεί στην θρυλική Δρακόλιμνη του Σμόλικα. Για λίγο ο δρόμος ανηφορίζει πάνω από το πανέμορφο χωριό, με το χαρακτηριστικό μεγαλόπρεπο βράχο του. Αμέσως μετά συνεχίζει στην σκιά πανύψηλων δέντρων μαύρης Πεύκης. Που και που κάποιοι σκίουροι εκτελεί μπροστά στα μάτια μας απίθανες ακροβατικές ασκήσεις από κλαδί σε κλαδί. Μάταια επιχειρώ να φωτογραφίσω έναν απ' αυτούς. Είναι τέτοια η ταχύτητα των κινήσεών τους, που σταματάω τις προσπάθειες και απλά τους απολαμβάνω.

Στα 2.135 μ. η “Δρακόλιμνη” του Σμόλικα είναι στις 1 Ιουνίου ακόμη χιονισμένη. Με μήκος 120μ. και πλάτος 80μ. φιλοξενεί στα νερά της Τρίτονες.
Φωτ. Βασίλης Συκάς.

Το Καταφύγιο του Σμόλικα σε υψόμετρο 1.600μ.

ΣΤΗΝ ΟΜΟΡΦΗ ΚΟΝΙΤΣΑ

Το υπέροχο Δημαρχιακό κτίριο της Κόνιτσας έχει όλα τα φώτα αναμμένα. Στην μεγάλη αίθουσα εκδηλώσεών του φιλοξενεί ένα σπουδαίο περιβαλλοντικό και οικολογικό συνέδριο, με πλήθος συνέδρων και σημαντικές εισηγήσεις. Φορώντας ακόμη τα ορειβατικά μας ρούχα και με έντονες στην μνήμη μας τις συγκινήσεις απ' τον μαγευτικό ορεινό χώρο της Κόνιτσας, επισκεπτόμαστε τον Δήμαρχο. Παρ' όλο τον ελάχιστο, (λόγω συνεδρίου) χρόνο που διαθέτει, ξεφυλλίζει με ενθουσιασμό το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ και το αποδεικνύει έμπρακτα συμπληρώνοντας την ίδια στιγμή την Κάρτα Συνδρομής. Παράλληλα μας χαρίζει, ό,τι βιβλίο διαθέτει το Δημαρχείο σχετικά με την Κόνιτσα και την περιοχή της. Με μεγάλη ευχαρίστηση παίρνουμε το μήνυμα αυτής της χειρονομίας και επιφυσάσσομαστε.

ΜΟΝΗ ΣΤΟΜΙΟΥ

Ο ξενώνας "Ποταμόλιθος" όπου φιλοξενούμαστε, είναι καινούριος και υψηλής ποιότητας. Το πρωινό ξύπνημα είναι ανάλαφρο παρά την κούραση της προηγούμενης μέρας.

-Σήμερα θα ξεμουδιάσετε λιγάκι, μας λέει χαμογελώντας ο Νίκος. Η Μονή απέχει από την γέφυρα του Αώου περίπου μιάμιση ώρα. Με συντροφιά της Ζέτα ξεκινάμε. Θολός και θυμωμένος μας υποδέχεται ο Αώος απ' τα πρώτα μας βήματα στο μονοπάτι. Δύο μόλις μέρες βροχοπτώσεων άρκεσαν για να χάσει το καθαίο γαλαζοπράσινο χρώμα του. Γρήγορα συνηθίζουμε το φοβερό βουητό του ποταμού. Θα 'ναι για μιάμιση ώρα σύντροφος στην πορεία μας. Δίπλα του το μονοπάτι έχει πολλές εναλλαγές. Ξεκινάει σαν φαρδύς χωματόδρομος και μετά από μισή ώρα περίπου στενεύει και σε ορισμένα σημεία σχεδόν αγγίζει τη στάθμη του ποταμού. Άλλοτε πάλι περνάει κάτω από μεγάλες κοιλότητες βράχων, που δημιουργούν στη βάση τους σπηλιές με ίχνη φωτιάς. Η βλάστηση είναι κι αυτή οργιαστική, το έδαφος είναι κυριολεκτικά σπαρμένο με ώριμα κούμαρα, που έχουν παρασυρθεί από ψηλά με το φύσημα του αέρα. Ξεπλυμένα από τη βροχή και πεντακάθαρα είναι μια αναπάντεχη γευστική έκπληξη. Το φως μέσα στο φαράγγι εναλλάσσεται από λιγοστό έως ανύπαρκτο,

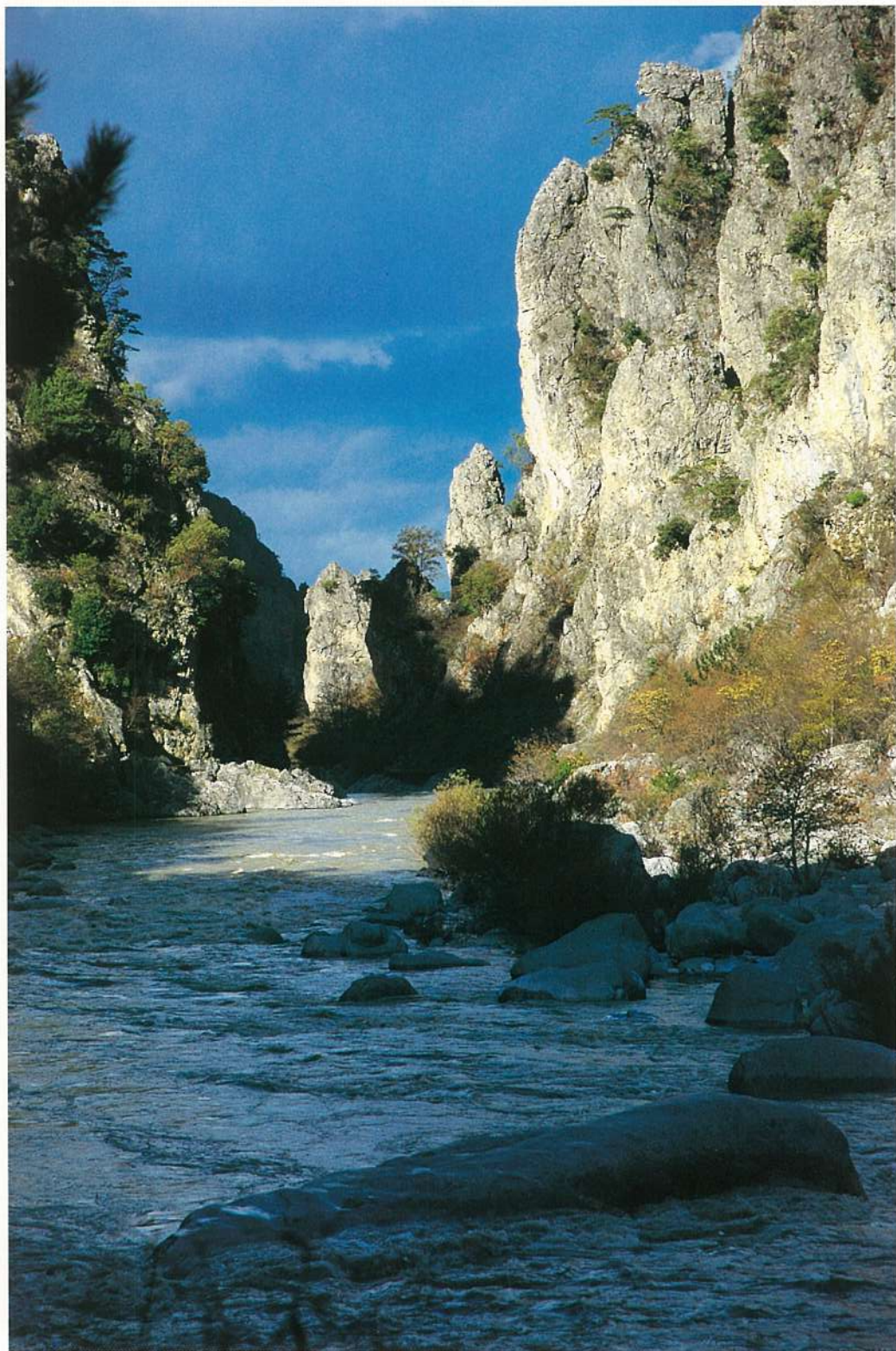
τόσο εξ αιτίας της θέσης του ήλιου όσο και από τα βαρεία σύννεφα, που μετακινούνται διαρκώς. Παρατηρώ το ρεύμα του ποταμού, γεμάτο βράχους, παγίδες και επικίνδυνα περάσματα. Ο Αώος αυτή την εποχή δεν είναι ο ευκολότερος ποταμός για να τον κατέβει κανείς.

Θα 'μαστε περίπου στα μισά της διαδρομής, όταν για πρώτη φορά ξεπροβάλλει στο βάθος, πάνω απ' τα κεφάλια μας, η Μονή Στομίου. Διακρίνεται αχνά μέσα στα σύννεφα και στην αντάρα του Φαραγγιού, μυστικιστική και απόμακρη. Κάποιες πρώτες σταγόνες ξεφεύγουν απ' τον μολυβένιο ουρανό, γρήγορα γίνονται μια αθόρυβη, σιγανή βροχή. Δεν μ' ενοχλεί καθόλου, είναι ένα αυθεντικό Φθινοπωριάτικο πρωινό μέσα στο δάσος.

Η ανάβαση όμως δυσκολεύει σημαντικά, το μονοπάτι γίνεται τραχύ και απότομο. Στην αρχή δυσανασχετώ, γρήγορα όμως το παίρνω απόφαση. Η Μονή Στομίου είναι ένα ζωντανό μνημείο της Ορθοδοξίας. Αξίζει λίγη προσπάθεια παραπάνω. Μ' αυτές τις σκέψεις ξεκόβω από την συντροφιά και επιταχύνω τον ρυθμό της ανάβασης. Σχεδόν επιδιώκω πια, να κουραστώ όσο γίνεται περισσότερο.

40 λεπτά αργότερα παίρνω τις πρώτες βαθιές ανάσες. Μόλις 200 μέτρα μακριά μου ξεπροβάλλει το λιτό, αυστηρό συγκρότημα της Μονής. Μουσκεμένος απ' τη βροχή και τον ιδρώτα, αφήνω για λίγο τον αέρα να με ανακουφίζει. Ύστερα τρέχοντας σχεδόν, αναζητώ ένα απάνεμο καταφύγιο. Το βρίσκω σ' ένα μικρό μπαλκόνι που κρέμεται σχεδόν πάνω απ' το φοβερό γκρεμό, στην ανατολική άκρη της Μονής. Ως εκεί που φτάνει το μάτι, ξανοίγεται το Φαράγγι του Αώου. Άγριο και πελώριο, με κατακόρυφες βράχινες ορθοπλαγιές, μαγευτικά φθινοπωρινά χρώματα, ειν' ένα από τα συγκλονιστικότερα ορεινά τοπία, που έχουν αντικρίσει ποτέ τα μάτια μου. Στο βάθος στενεύει, τα πανύψηλα βράχια σχηματίζουν μια μεγαλόπρεπη χοάνη, που πίσω της έχει μόνον τον ουρανό. Απομένω να το θαυμάζω..... Και αναλογίζομαι την μηδαιμινότητά μου μπροστά σ' αυτό το μεγαλειώδες δημιούργημα της Φύσης.

Εν τω μεταξύ δραματικές αλλαγές συντελούνται στην κορυφογραμμή της Τύμφης. Η **Γκαμήλα**, χαμένη τόση ώρα μέσα στον ανταριασμένο ουρανό, τρυπάει αποφασιστικά

Μέσα στο φαράγγι του Αίου

“Μονη Στομίου”

τα σύννεφα κι αποκαλύπτει την φοβερή πέτρινη σιλουέττα της. Κάποια χιόνια που έχουν πέσει χθες βράδυ, εξακολουθούν ακόμη ν' αντιστέκονται στην ορμή του αέρα.

Προσπαθεί κι ο ήλιος να βρει μια διέξοδο, είν' όμως άνισος ο αγώνας του. Λίγες μόνον στιγμές καταφέρνει να διεισδύσει μέσα στα μαύρα σύννεφα.

Δύο γυναικείες μορφές παρεμβάλλονται ξαφνικά στο οπτικό μου πεδίο. Η Άννα και η Ζέτα καταφθάνουν λαχανιασμένες, ξαναμμένες, όμορφες μεσ' στο χαμόγελό τους. Σχεδόν ταυτόχρονα βγαίνει κι ο ήλιος, σαν να τις ανταμείβει για την προσπάθειά τους.

Επιφελούμεστε από την παρουσία του κι απλώνουμε τα βρεμένα μας μπουφάν να στεγνώσουν. Είναι όμορφο να τον έχουμε απέναντί μας λαμπερό και ζεστό.

Πόση ώρα περνάει έτσι; Δεν μπορώ να προσδιορίσω. Κάποια στιγμή όμως χάνεται οριστικά, πίσω από έναν συμπαγή, αδιαπέραστο όγκο. Αμέσως η θερμοκρασία πέφτει κατακόρυφα. Ένα ψυχρό προειδοποιητικό αεράκι, φτάνει ως εμάς από τις παγωμένες κορφές. Η καταγίδα πλησιάζει. Μαζεύουμε βιαστικά τα πράγματά μας και ξεκινάμε. Δύο λεπτά αργότερα πέφτουν οι πρώτες σταγόνες. Χοντρές και αραιές, γνώριμος προ-άγγελος της μπόρας που έρχεται. Τρέχουμε να προστατευθούμε μέσα στο δάσος, η Μονή δεν διαθέτει υπόστεγα.

Και τότε ξαφνικά συμβαίνει κάτι, που κανείς πιστεύω από τους τρεις μας, δεν πρόκειται ποτέ να ξεχάσει. Γυρίζει η Ζέτα το κεφάλι της για μια τελευταία ματιά στη Μονή και βάζει τις φωνές. Σταματάμε κι εμείς, γυρίζουμε τα κεφάλια μας αλαφιασμένοι καιεξχνάμε τα πάντα. Σαν από θαύμα έχει βρει ο ήλιος μια απίθανη χαραμάδα μέσα στα σύννεφα και πέφτει μ' όλη του την ένταση αποκλειστικά και μόνον στο περίγραμμα της Μονής. Την ίδια στιγμή ένα ουράνιο τόξο αρχίζει ν' αχνοφαίνεται και να τη στεφανώνει.

Έχετε δει ποτέ ανθρώπους σε πανικό; Κατεβάζουμε ή μάλλον πετάμε στο χώμα, τις φωτογραφικές μας τσάντες. Μ' αδέξιες, νευρικές κινήσεις προσπαθούμε να τις ανοίξουμε. Το καταφέρνουμε. Ψάχνουμε να βρούμε τους κατάλληλους φακούς. Μας καθυστερούν τα καπάκια τους. Περνάν τα δευτερόλεπτα, η φύση δεν περιμένει, η βροχή δυναμώνει.

Ετοιμάζουμε τις μηχανές, πρέπει να τις προστατέψουμε, δεν είναι υποβρύχιες. Ψάχνουμε τις σωστές γωνίες λήψης, δεν τις βρίσκουμε από 'κει, κάποιος παρεμβάλλεται μπροστά στους άλλους, αρχίζουμε να τρέχουμε μεσ' τη βροχή, οι τσάντες πίσω ορθάνοιχτες. Σταματάμε, φωτογραφίζουμε, ξανατρέχουμε, λαχανιάζουμε, φωνάζουμε, παρακαλάμε. Πόσο κράτησαν αυτές οι μαγικές στιγμές; Ένα λεπτό; Δύο λεπτά; Ακόμα και τώρα, γυρνούν και ξαναγυρνούν στη μνήμη

Θέα από το μπαλκόνι της “Μονής Στομίου”

μου σαν όνειρο. Κι ήταν η μοναδική συζήτησή μας σ'όλη την επιστροφή. Παρόλη την καταιγίδα, που για μιάμιση ώρα μας μούσκευε μέχρι το κόκκαλο.

Ο ΕΡΗΜΙΤΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΑ

Ενα καυτό μπάνιο στον "Ποταμόλιθο". Φεύγει η κούραση. Κι ύστερα, μια ώρα χαλάρωση και περίσκεψη. Περνούν μπροστά απ' τα κλειστά μάτια οι εικόνες. Αώος, φαράγγι, γκρεμοί, βρεμένο δάσος, Γκαμήλα, Μονή Στομίου, χρώματα....., χρώματα....., Φθινόπωρο και Ουράνιου Τόξου.....

Η μέρα όμως δεν έχει τελειώσει ακόμα. Ασπλάχνη η Ζέτα διακόπτει την νιρβάνα του απομεισήμερου.

-Αν θέλουμε να προλάβουμε το τελευταίο φως, πρέπει να βιαστούμε. Η Πυρσόγιαννη και η Βούρμπιανη, τα ξακουστά Μαστοροχώρια, δεν είναι δίπλα στην Κόνιτσα. Κι ούτε τους αξίζει να τα δούμε σκοτεινά.

Στο αυτοκίνητο και πάλι. Δεν βρέχει πια. Μπαινοβγαίνει ο ήλιος μέσα στα σύννεφα, γυαλίζει τις βρεγμένες στέγες και το δρόμο, στολίζει με χιλιάδες διαμαντάκια τα δέντρα και τα φυτά. Τιτιβίζουν οι συντρόφισσές μου ευτυχισμένες. Γελάμε συνέχεια, έχουμε όλα τα πλούτη του κόσμου. Μετά τις ανηφορίες της Κόνιτσας, χαλαρώνουμε ακόμη περισσότερο. Φωτίζονται τ' αντικρινά βουνά, όμορφα χρώ-

ματα, απαλές καμπύλες γραμμές. Όσο μπορώ τ' απολαμβάνω οδηγώντας. Ξαφνικά, κάποιος απόκρημνος βράχος διακρίνεται αχνά στο βάθος. Στην κορφή του ξεχωρίζει ένα κτίσμα.

-Μια μικρή εκκλησία, λέω κατάπληκτος. Τόσες φορές περαστικός απ'τη διαδρομή, που είχα τα μάτια μου; Δεν μπορώ να το εξηγήσω.

Μια πινακίδα λίγο πιο κάτω μας λύνει το μυστήριο: Μονή Αγίου Νικάνορος, 2 χιλιόμετρα. Δεν σκεφτόμαστε καθόλου. Μπαίνουμε δεξιά, δύο χιλιόμετρα σχεδόν άσφαλτος κι ύστερα ανηφορικός, λασπωμένος χωματόδρομος. Δέκα λεπτά πιο πάνω ένα μικρό οροπέδιο, ευχάριστη γεωλογική παραξενιά μέσα στα βουνά. Στην άκρη του ένα απόκρημνο συγκρότημα βράχων και στην κορυφή ένα κτίσμα και μια εκκλησία. Ολόγυρα μια θέα εκπληκτική. Υψώνει η Άννα τα χέρια της προς τον ουρανό, γεμάτη ευγνωμοσύνη.

-Δεν το πιστεύω! Λίγες ώρες νωρίτερα νόμιζα, ότι είχαμε δει τα πάντα για σήμερα. Κι εδώ πάνω ξαφνικά, τα θαύματα συνεχίζονται.

Μια χαμηλή πόρτα ανοίγει κι ένας άνθρωπος εμφανίζεται. Καθώς πλησιάζει, διακρίνεται μια μεγάλη γενειάδα κι ένα βασανισμένο πρόσωπο. Τον καλησπερίζουμε

-Ποιός αέρας σας φέρνει εδώ πάνω, βρε παιδιά μου;

-Ο βράχος που είδαμε απ' το δρόμο. Κι η περιέργειά μας.

-Κοπιάστε να ζεσταθείτε.

“Μονή Αγ. Νικάνορα”

Χαμηλώνουμε τα κεφάλια και μπαίνουμε σ' ένα μικρό, λιτό δωμάτιο. Δύο κρεβάτια, δύο καρέκλες κι ένα τραπέζι είναι η μοναδική επίπλωση. Στο κέντρο του τοίχου, σκαμμένο λες μέσα στην πέτρα, ένα τζάκι. Απλό, χωρίς στολίδια. Δύο κούτσουρα φωτίζουν το μισοσκόταδο.

-Σας αρέσει εδώ ή προτιμάτε επάνω, που έχει όμορφη θέα;

Ανεβαίνουμε μερικά σκαλοπάτια σκαμμένα μέσα στο βράχο. Λίγο πιο πάνω η μικρή εκκλησία του Αγίου Νικάνορος.

Στο δωμάτιο που περνάμε, μόνον το παράθυρο μας χωρίζει από το μεγαλείο της φύσης. Συστηνόμαστε.

-Εγώ είμαι ο Μπαρμπα-Ηλίας, τ' αγρίμι.

-Και τι κάνεις εδώ πάνω Μπαρμπα-Ηλίας;

-Φροντίζω το Άγιο Νικάνορα και την ψυχή μου.

-Κι η μοναξιά μπαρμπα-Ηλίας;

-Άσχημη μερικές φορές. Μου φτάνει όμως η ανατολή και η δύση του ηλίου, όλο αυτό που έχω γύρω μου.

Δύο χρόνια τώρα ζει στην ερημιά ο μπαρμπα-Ηλίας. Ο κόσμος, η ζωή των ανθρώπων, δεν έχουν να του προσφέρουν τίποτα πια. Το ψωμί του είναι παξιμάδι, για ν' αντέχει. Το τσιγάρο του είναι καπνός φιλοκομμένος, για να 'ναι φτηνός. Το φαί του ελάχιστο. Οι σκέψεις του πολλές, δεν θέλησα να μπω μέσα τους μ' έκαιγε η περιέργεια, το απόφυγα.

-Μπαρμπα-Ηλία θα σου χαρίσω κάτι, το βγάζουμε εμείς. Δεν έχω να σου δώσω τίποτε άλλο.

Κρατάει στα ροζιασμένα χέρια του τα δύο τεύχη που του φέρνω του περιοδικού μας. Τα επεξεργάζεται, ευχαριστιέται, κάτι πάει να πει, ύστερα σηκώνεται.

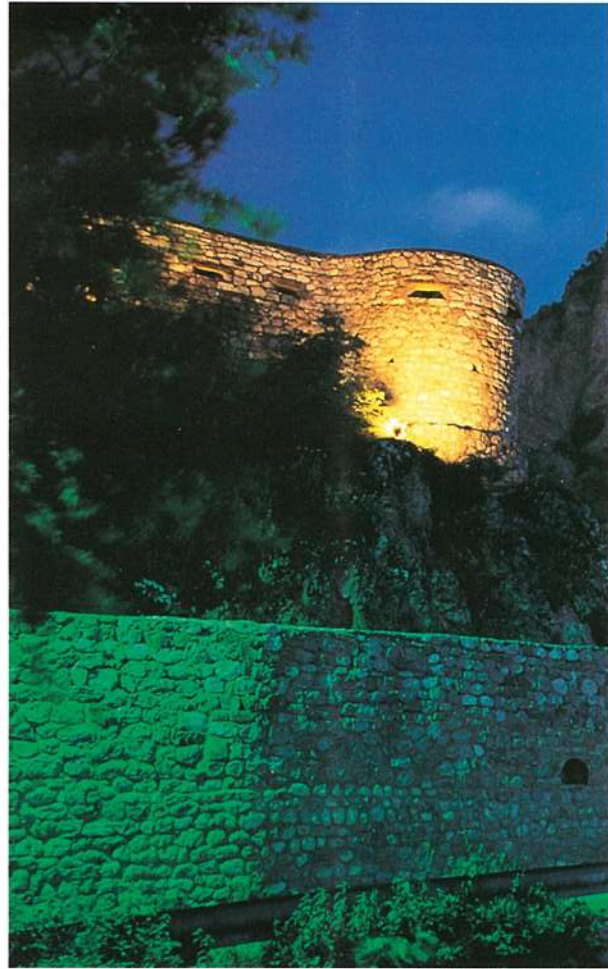
-Θα πείτε ένα τσιπούρο παιδιά μου;

-Θα το πιούμε μπαρμπα-Ηλία.

Τσουγκρίζουμε τα ποτηράκια μας.

-Κι εγώ γράφω κάτι, λέει με σεμνότητα. Διστάζει για λίγο, τον κοιτάζω στα μάτια κι ύστερα λέει:

-Εντάξει, θα σας διαβάσω κάτι. Φέρνει ένα χοντρό μπλόκ με ράχη σπιράλ. Το ανοίγει

ευλαβικά κι αρχίζει να διαβάζει. Η φωνή του μεταμορφώνεται ξαφνικά, πάλλεται. Ο μπαρμπα-Ηλίας συγκινείται, κομπιάζει, είν' αδύνατο πια να συγκρατήσει τα δάκρυά του.

Μένουμε αμίλητοι, σχεδόν δεν αναπνέουμε.

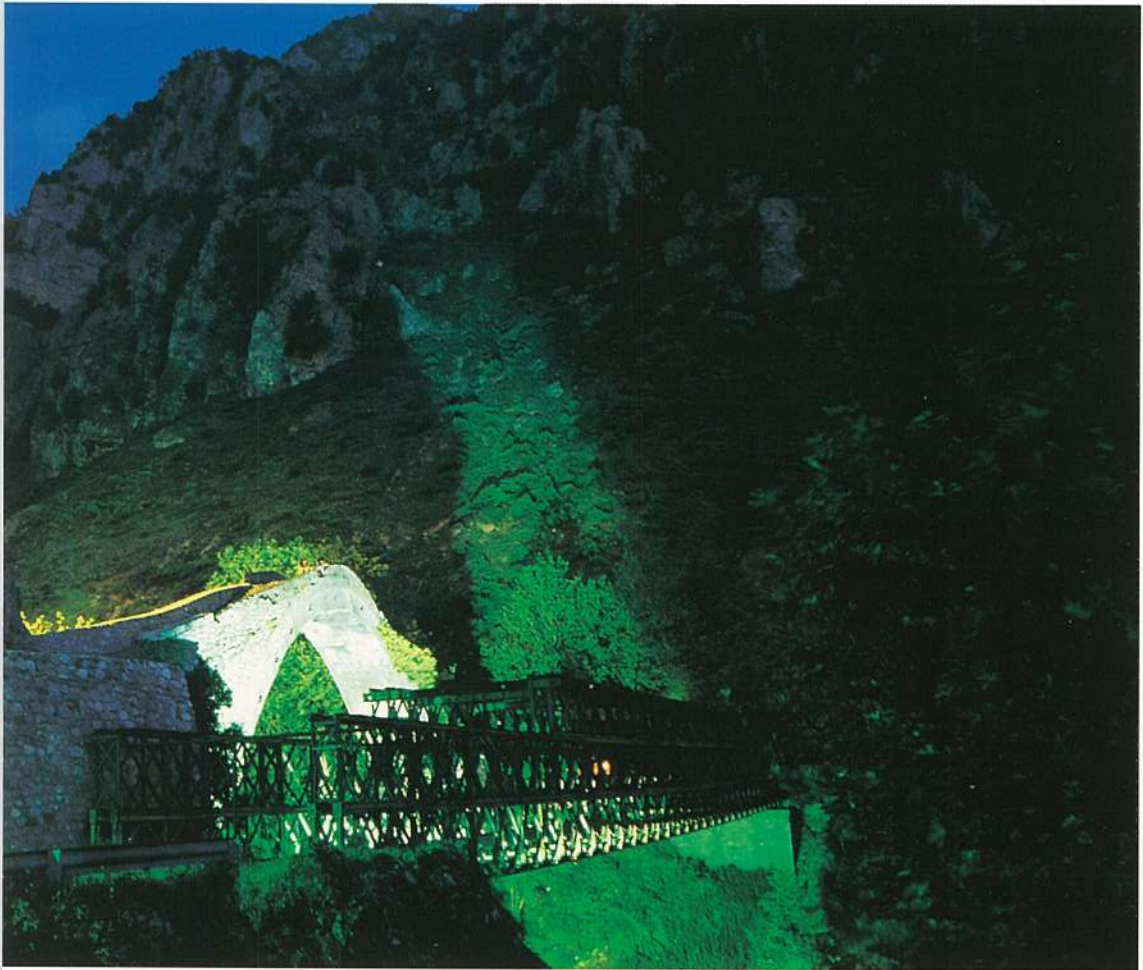
-Δεν ξέρω πολλά γράμματα, δεν πήγα σε μεγάλα σχολεία, συγχωρέστε με.

Σηκώνομαι απ' την καρέκλα μου, τον αγκαλιάζω και τον φιλάω στα πυκνά του γένια. Έχω μπροστά μου έναν αληθινό καλλιτέχνη, προικισμένο μ' όλη την δροσιά και ομορφιά, που 'χουν οι απλοί, εμπνευσμένοι λαϊκοί καλλιτέχνες.

-Θα 'λεγα μπαρμπα-Ηλία, πως τελειωσες όλα τα Γυμνάσια του κόσμου.

-Όχι παιδί μου, πριν πολλά χρόνια όμως τελείωσα ένα μεγάλο Πανεπιστήμιο, το **Πανεπιστήμιο του Αιγαίου**.

-Το ποίημά σου για την Κόνιτσα, την πατρίδα

Το μεγάλο μονότοξο πέτρινο γεφύρι της Κόνιτσας, Φωτ. Βασίλης Συκάς

σου, μπορώ να το αντιγράψω και να το πάρω μαζί μου;

Ανοίγει το μπλοκ, σκίζει με προσοχή το χειρόγραφο του και μου το δίνει.

-Εγώ δεν το χρειάζομαι, το έχω μέσα στο μυαλό μου, μπορώ να το ξαναγράψω.

Σας το παρουσιάζω αυτούσιο.

Το χωριό μου τ' όμορφο

*Αγνάντεψα την Κόνιτσα
ένα πρωί του Μάρτη
από τον κάμπο χαμηλά
στης ποταμιάς τη σκάριπη*

*Ο Αηλιάς από τη μια
η Τύμφη απ' την άλλη
η αλατσιά προσκέφαλο
όλα γεμάτα κάλη.*

*Δεν ξέρω μα μου φάνταξε
σα νύφη στολισμένη
στις ανθισμένες μυγδαλιές
ολόκληρη λουσομένη.*

*Ναι! και στην άλη τη ζωή
αν ήταν να διαλέξω
την Κόνιτσα θα διάλεγα
όπως την είδα απ' έξω*

*λουσομένη στα λουλουδία της
στο πράσινό της χρώμα
με τους αγνούς ανθρώπους της
με τ' άγιο της χόμα*

Τ' αγρίμι.

Χαμηλώνει ο ήλιος πίσω απ' τα βουνά. Είναι αργά πια για Βούρμπιανη και Πυρσόγιαννη. Τα σπίτια, τα τοπία, μπορούν να περιμένουν. Οι άνθρωποι, όχι.

ΜΠΡΟΣΤΑ Σ' ΕΝΑ CABERNET-CHAUVIGNON

Η ατμόσφαιρα στο χώρο του BAR-RESTAURANT του ξενοδοχείου "ΚΟΥΓΙΑΣ" είναι αυτή που πρέπει. Αντάξια της αποχαιρετιστήριας βραδιάς. Καλόγουστος χώρος και διακριτικός, απαλή μουσική, ένα κερύ στο τραπέζι μας. Οι δύο κυρίες που συνοδεύω λάμπουν σαν νεράιδες. Παραδόξως κανένας δεν πεινάει ιδιαίτερα. Απόψε τρεφόμαστε από τ' αποθέματα της ψυχής μας. Κάποια όμως επιλεγμένα τυριά είναι ευπρόσδεκτα μπροστά μας. Ο Νίκος Κυρίτσης συμπληρώνει την παρέα μας. Είχε κι αυτός μια πολύ γεμάτη μέρα, οι ποταμίσιες δραστηριότητές του ήταν συναρπαστικές.

-Με τι θα συνοδέψουμε τα τυριά μας ρωτάω;

-Ο κ. Κούγιας παράγει ένα ωραίο δικό του κόκκινο κρασί, λέει ο Νίκος. Θα πρότεινα να το δοκιμάσετε.

Έχοντας αρκετές εμπειρίες από κακοφτιαγμένα χύμα κρασιά, χωρίς την παραμικρή τεχνολογία, δέχομαι την πρόταση με επιφυλάξεις.

Ο κ. Κούγιας μας φέρνει τα ανάλογα ποτήρια.

Ύστερα, από μια γυάλινη κανάτα σερβίρει με κάθε επισημότητα το κρασί του. Βαθύ κόκκινο και διαυγές, λαμπυρίζει στα ποτήρια μας. Μετά από τέτοιο πρόλογο, είμαστε κι εμείς υποχρεωμένοι ν' ακολουθήσουμε όλο το τελετουργικό. Ελαφρά στη μύτη πρώτα, το αναδύουμε στο ποτήρι και το ξαναφέρνουμε στη μύτη. Έκπληξη! Απίστευτο άρωμα. Ο κ.Κούγιας στέκεται διακριτικά τρία βήματα πιο πέρα και περιμένει. Η Άννα δοκιμάζει πρώτη. Ύστερα σηκώνει το κεφάλι της.

-Είναι CABERNET CHAUVIGNON; ρωτάει τον ιδιοκτήτη του ξενοδοχείου

-Σε ποσοστό 80% κυρία μου, δηλώνει κατάπληκτος ο ξενοδόχος.

Φεύγει για λίγο και ξαναγυρίζει με μια καινούργια γεμάτη κανάτα. Κάθετα δίπλα μας και πίνει μαζί μας. Είν' ένα έξοχο κρασί. Θα μπορούσε επάξια να σταθεί δίπλα στα κορυφαία Ελληνικά ή Γαλλικά εμφιαλωμένα κρασιά. Του εκδηλώνουμε απεριφραστα τον ενθουσιασμό μας και γεμίζει χαρά. Είν' ένας δημιουργός εκείνη τη στιγμή, περήφανος για το δημιούργημά του.

-Πόσο από το κρασί σας κ. Κούγια μπορούμε να πάρουμε μαζί μας;

-Λυπάμαι που θα σας απογοητεύσω. Αυτό το κρασί σερβίρεται μόνον εδώ, στους φίλους και

σ' αυτούς που το εκτιμάνε. Άλλωστε είναι τόσο λίγο. Εσείς όμως μπορείτε να πιείτε όσο θέλετε και κάθε φορά που θα έρχεσθε, μέχρι να τελειώσει.

Κυλάει η βραδιά υπέροχα. Με τέτοιο κρασί και τέτοια κέφια θα μπορούσαμε να ξημερώσουμε. Προτιμούμε όμως να κρατήσουμε και τέσσερις ώρες για ξεκούραση. Η αυριανή μέρα έχει μπροστά της πολλά χιλιόμετρα.

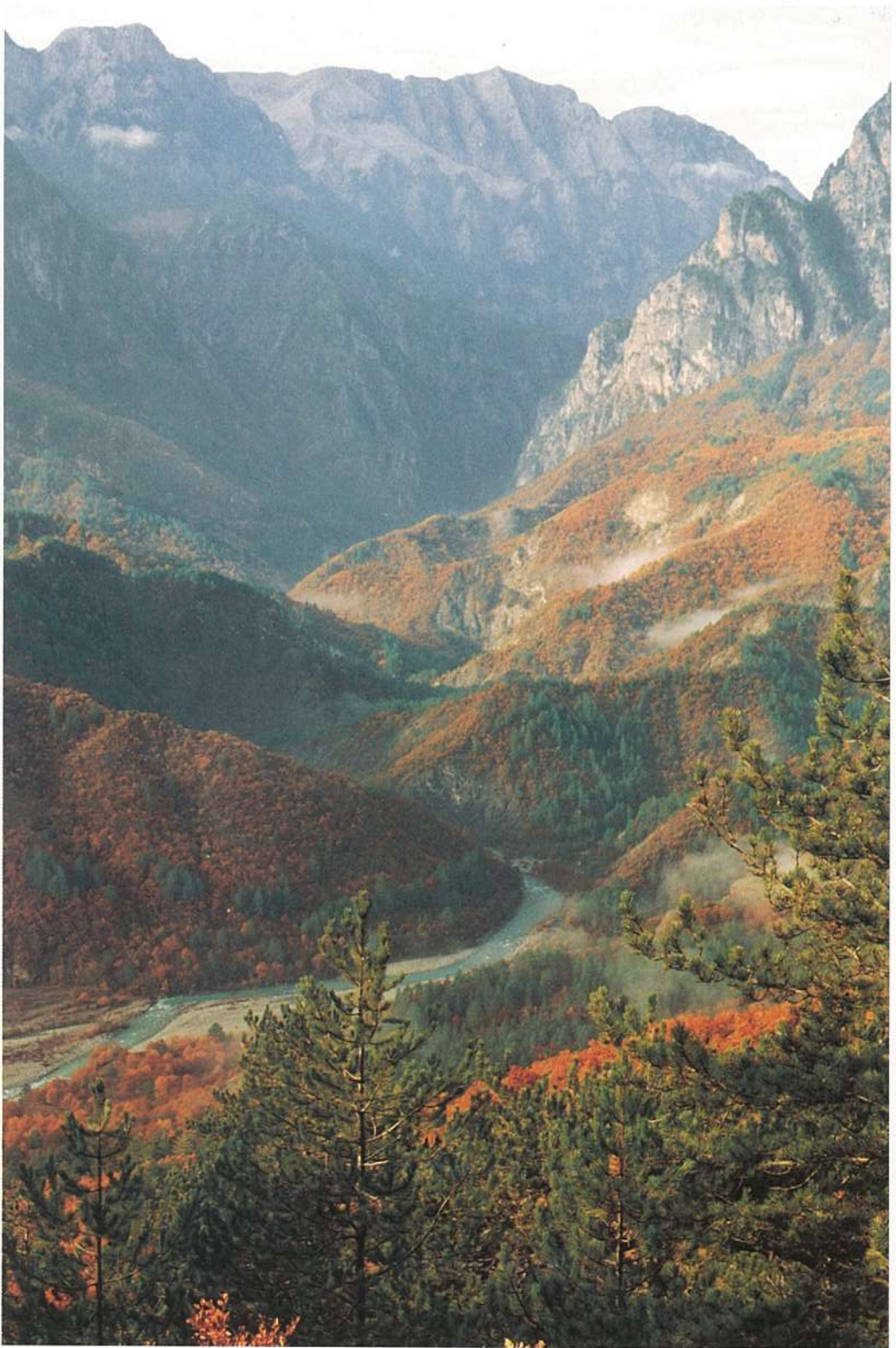
ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το πρωινό δελτίο καιρού υπόσχεται βροχοπτώσεις, καταιγίδες, πτώση της θερμοκρασίας και χιόνια στα ορεινά. Όχι που ήταν και απαραίτητο να το ακούσουμε. Ήδη στην Κόνιτσα βρέχει και φυσάει δυνατά. Ιδανικός καιρός για μια ρομαντική επιστροφή.

Αποχαιρετάμε την φιλοξενία του "Ποταμόλιθου" και του Δημάρχου και φτάνουμε στην διασταύρωση. Σταματάμε. Η Άννα με κοιτάζει ερωτηματικά. Τις δείχνω με τα μάτια μου την πινακίδα. "ΔΙΣΤΡΑΤΟ 48 ΧΛΜ." Μου χαμογελάει και γνέφει καταφατικά.

Για άλλη μια φορά αφήνουμε την σιγουριά της πεδιάδας και ανηφορίζουμε για τα βουνά. Πως να ξεφύγεις από κάτι που αγάπησες τόσο έντονα; Βροχή, ομίχλη, κατολισθήσεις, Ελεύθερο πρώτα, Παλαιοσέλλι μετά.

Σταματάμε για ένα καφέ στο καφεενεδάκι, στους φίλους μας. Χάρηκαν πολύ, δεν μας περίμεναν τόσο γρήγορα. Ο πλάτανος έχει ριζίει τα πιο πολλά του φύλλα, η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής εξακολουθεί να γέρνει μ' αυτή την παράξενη κλίση. Συνεχίζουμε. Έξω από τ' Άρματα ο λασπωμένος ανήφορος με τρομάζει. Γεμάτος καθώς είναι με πέτρες, δεν μου επιτρέπει να αναπτύξω ταχύτητα. Παρ' όλ' αυτά, προτιμώ να χτυπήσω από κάτω το αυτοκίνητο, παρά να κολλήσω στη λάσπη. Πάνω από το Δίστρατο τα πράγματα γίνονται πιο σοβαρά. Η βροχή μετατρέπεται σε χιονόνερο και καθώς πλησιάζουμε στη Βασιλίτσα, σε πυκνό χιόνι. Στον αυχένα σταματάμε για λίγο. Κατάλευκα τα πάντα. Η Βασιλίτσα ύψη πανέμορφη. Γυρνάμε τα κεφάλια μας κατά τη Δύση. Δεν φαίνεται τίποτε. Εμείς όμως το ξέρουμε καλά. **Από κάτω μας, μέσα στην κα-
ταχνιά, καπνίζουν οι καμινάδες των χωριών
του Σμόλικα, των χωριών της Λάκκας Αώου.**

Φθινοπωρινά χρώματα στη χαράδρα του Αώου

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ

ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ: (0655)

ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΤΗΛ. 71.288
ΠΑΛΑΙΟΣΕΛΜΙ ΤΗΛ. 71.282
ΠΑΔΕΣ ΤΗΛ. 71.220
ΑΡΜΑΤΑ ΤΗΛ 51.294
ΔΙΣΤΡΑΤΟ ΤΗΛ 51.211

ΞΕΝΩΝΕΣ (ΔΙΣΤΡΑΤΟ)(0655)

1. ΓΚΟΓΚΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ
ΤΗΛ. 51.210
2. ΓΕΡΑΣΗΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ
ΤΗΛ 51.307, 51.240
3. ΓΩΓΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΗΛ 51.336
4. ΜΑΙΠΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
ΤΗΛ 51.291
5. ΡΟΥΣΙΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΤΗΛ 51.329

ΔΗΜΟΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ ΤΗΛ 0655/22.191

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ (ΚΟΝΙΤΣΑ)(0655)

1. ΑΩΟΣ ΤΗΛ 22.079
2. ΔΕΝΔΡΟ ΤΗΛ 22.055
3. ΚΟΥΓΙΑΣ ΤΗΛ 22.060, 23.830
4. ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΗΛ 22.054

ΞΕΝΩΝΕΣ (ΚΟΝΙΤΣΑ)(0655)

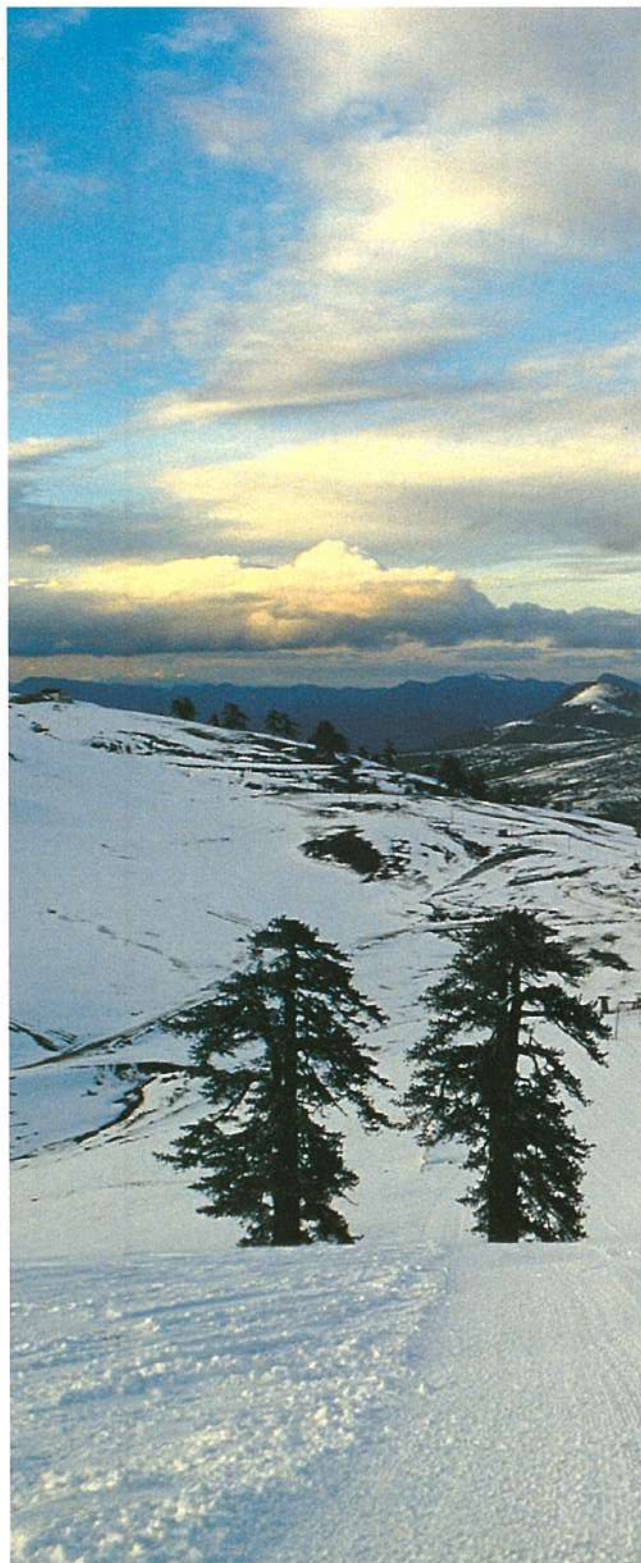
1. ΒΙΛΛΑ ΡΕΑ ΤΗΛ 61.110
2. ΓΕΡΑΚΟΦΩΛΙΑ ΤΗΛ 22.168
3. ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΤΗΛ 23.135
4. ΠΟΤΑΜΟΛΙΘΟΣ ΤΗΛ 22.663
5. ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ ΤΗΛ 23.330
6. ΧΟΥΣΙΟΣ ΤΗΛ 23.865

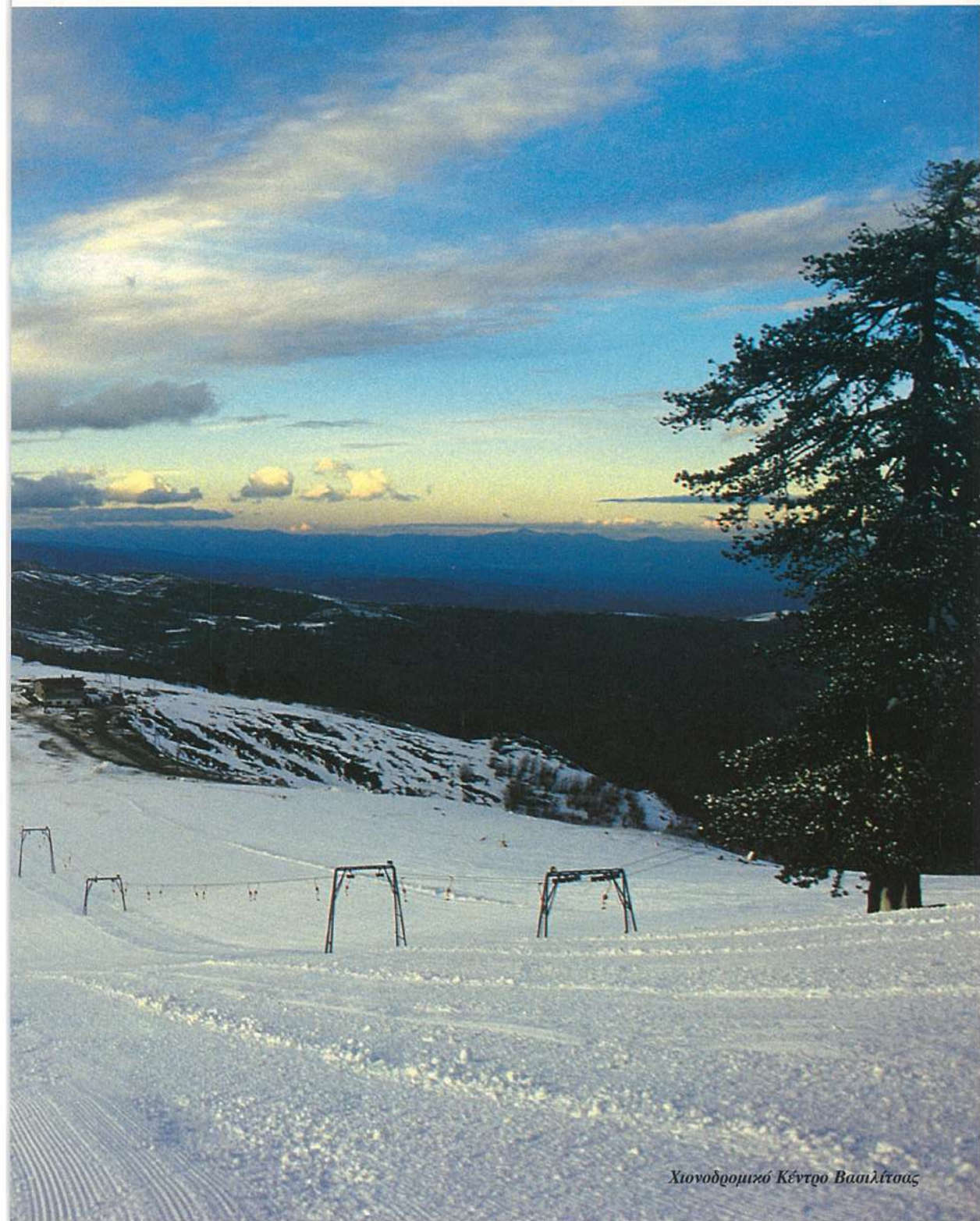
ΣΧΟΛΗ "RADDLER"

-ΣΧΕΔΙΑ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΣ (RAFTING,
ΚΑΥΑΚ, CANYONING,
ΠΕΖΟΠΟΡΙΑ, ΑΝΑΡΡΙΧΗΣΗ,
ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΟ ΠΛΑΓΙΑΣ)
ΝΙΚΟΣ ΚΥΡΙΤΣΗΣ
ΤΗΛ 0655/23.101
ΚΟΝΙΤΣΑ

ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΑΣΙΛΙΤΣΑΣ

ΤΗΛ. (0462) 84.100

Χιονοδρομικό Κέντρο Βασιλίτσας